

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

**Факультет управління
Кафедра психології**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

**на тему: «Роль ціннісних орієнтацій студентів у зумовленні їх
психологічного благополуччя»**

Виконав:

студентка групи ПС20-1
спеціальність 053 «Психологія»
Затула К.М.

Науковий керівник:

к. психол. н., доц. кафедри психології
Університету митної справи та фінансів
Салюк М.А.

Рецензент:

Дніпровська академія неперервної освіти
в.о. завідувачки кафедри психології,
канд. психол. наук, доцент
Ковальчук О.С.

АНОТАЦІЯ

Затула К.М. Роль ціннісних орієнтацій студентів у зумовленні їх психологічного благополуччя.

У роботі аналізується роль ціннісних орієнтацій студентів у зумовленні їх психологічного благополуччя. Під час написання роботи було визначено теоретичні аспекти психологічного благополуччя, здійснено аналіз ціннісних орієнтацій студентів та розроблено шляхи формування позитивних ціннісних орієнтацій молоді як фактору психологічного благополуччя.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, психологічне благополуччя, соціальна підтримка, формування цінностей, студенти.

SUMMARY

Zatula K.M. The role of students' value orientations in shaping their psychological well-being.

The paper examines the role of students' value orientations in determining their psychological well-being. During the writing process, theoretical aspects of psychological well-being were identified, an analysis of students' value orientations was conducted, and ways to cultivate positive value orientations in youth as a factor of psychological well-being were developed.

Keywords: value orientations, psychological well-being, social support, formation of values, students.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	8
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ	8
1.1 Психологічне благополуччя: поняття та його складові.....	8
1.2 Взаємозв'язок між ціннісними орієнтаціями та психологічним благополуччям	15
1.3 Основні чинники, що впливають на формування ціннісних орієнтацій у студентів.....	20
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ	28
2.1 Методика емпіричного дослідження.....	28
2.2 Аналіз рівня психологічного благополуччя та цінностей студентів.....	32
2.3 Порівняння ціннісних орієнтацій молоді в Україні та закордоном	39
Висновки до розділу 2	49
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ ЯК ФАКТОР ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ	51
3.1 Роль соціальної підтримки у формуванні психологічного благополуччя студентів.....	51
3.2 Способи формування позитивних ціннісних орієнтацій серед студентів	59
3.3 Співвідношення індивідуальних та колективних цінностей студентів ..	65
Висновки до розділу 3	71
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає в необхідності вивчення взаємозв'язку між ціннісними орієнтаціями студентів та їхнім психологічним благополуччям. Сучасна вища освіта ставить перед студентами значні виклики і стреси, що можуть впливати на їхнє психологічне становище. Ціннісні орієнтації, у свою чергу, визначають основні пріоритети та цілі особистості, впливаючи на сприйняття подій і вибір поведінки. Важливо враховувати, що студентські роки є критичним періодом для формування особистості та визначення життєвих цінностей. Дослідження в даному напрямку дозволить краще розуміти, як вибір цінностей може впливати на психологічне здоров'я студентів. Це важливо не лише для академічної спільноти, але й для практичного застосування результатів у вихованні та психологічній підтримці молоді. Заслуговує уваги і соціокультурний контекст, оскільки цінності можуть значно відрізнятися в залежності від культурних особливостей та соціального середовища. Дослідження цього питання може розкрити, як культурні чинники впливають на формування ціннісних орієнтацій та їхній вплив на психологічне благополуччя.

Загалом, актуальність дослідження полягає в його потенційній важливості для вирішення актуальних проблем сучасної вищої освіти та підтримки психологічного здоров'я студентів. Розуміння цих взаємозв'язків може сприяти розвитку ефективних стратегій впливу на формування ціннісних орієнтацій та підтримку студентського благополуччя

Аналіз наукових джерел та досліджень, проведених в даній області, підтверджує, що ціннісні орієнтації є ключовим фактором у психологічному благополуччі молоді. Дослідники, такі як Сердюк Л.З. [8], Віговська О.О. [10], Каргіна Н. В. [12,13], Павліченко А. [14], Головаха Є. І. [25], Шайгородський Ю. [28] та інші, вказують на значення цінностей у внутрішній структурі особистості та їх вплив на життєву практику особистості. Ці цінності

допомагають визначити, що є справді важливим для кожної особи, допомагаючи відокремити суттєве від несуттєвого у її житті. Дослідження ціннісних орієнтацій та їх впливу на психологічне благополуччя студентів є актуальним завданням, оскільки ця група населення стикається з різними викликами та стресовими ситуаціями. Розуміння, як цінності формують психологічний стан студентів, допоможе розробити ефективні методи та програми для покращення їхнього психологічного благополуччя.

Метою роботи є вивчення теоретичних аспектів психологічного благополуччя, аналіз ціннісних орієнтацій студентів і пошук шляхів формування позитивних ціннісних орієнтацій молоді як фактору психологічного благополуччя.

Предметом дослідження є роль ціннісних орієнтацій студентів у зумовленні їх психологічного благополуччя.

Об'єктом дослідження є ціннісні орієнтації студентів.

Гіпотеза дослідження. Існує прямий взаємозв'язок між ціннісними орієнтаціями студентів та рівнем їх психологічного благополуччя, де виражені і стабільні цінності сприяють позитивному психологічному стану, а відсутність чітко визначених цінностей або конфлікт у цінностях може вести до зниження рівня благополуччя серед студентської громади

Завдання дослідження:

- визначити поняття психологічного благополуччя та його складових;
- описати взаємозв'язок між ціннісними орієнтаціями та психологічним благополуччям;
- охарактеризувати основні чинники, що впливають на формування ціннісних орієнтацій у студентів;
- описати методику емпіричного дослідження;
- проаналізувати рівень психологічного благополуччя та цінностей студентів;

- порівняти ціннісні орієнтації молоді в Україні та за кордоном;
- описати роль соціальної підтримки у формуванні психологічного благополуччя студентів;
- запропонувати способи формування позитивних ціннісних орієнтацій серед студентів;
- визначити співвідношення індивідуальних та колективних цінностей студентів.

При написанні роботи застосовувалися такі *методи дослідження*: аналіз теоретичної наукової літератури для ознайомлення і вивчення теоретичних аспектів ціннісних психологічного благополуччя та ціннісних орієнтацій сучасної молоді, систематизація науково-теоретичних та методичних джерел для аналізу та порівняння ціннісних орієнтацій в Україні та за кордоном, метод узагальнення результатів для визначення шляхів формування позитивних ціннісних орієнтацій молоді як фактору психологічного благополуччя.

Методика дослідження. Дослідження проводилося за допомогою психодіагностичних методик: методика "Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості" за авторством С.С. Бубнової, опитувальник «Індекс благополуччя вооз-5» (Who-5 well-being index) (адаптація Л.М. Карамушки, К.В. Терещенко, О.В. Креденцер) та «Модифікована шкала суб'єктивного благополуччя бібісі» (The modified bbc subjective well-being scale (bbc-swb)) (p. pontin, m. schwannauer, s. tai, & m. kinderman) (адаптація Л.М. Карамушки, К.В. Терещенко, О.В. Креденцер).

Емпірична база. У дослідженні приймали участь 30 осіб віком від 18 до 26 років, при цьому – усі були студентами.

Теоретична значущість та наукова новизна полягає в розробці способів формування позитивних ціннісних орієнтацій серед студентів та пропозицій щодо формування молодіжної політики.

Практична значущість. Одержані результати можна використовувати в подальшій діяльності психологи у ході професійної діяльності в університетах при розробці програм та тренінгів для студентів.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох глав, загальних висновків, списку використаної літератури (50). Зміст роботи висвітлено на 82 сторінках основного тексту і містить 5 таблиць і 12 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ

1.1 Психологічне благополуччя: поняття та його складові

Сучасна нестабільність економічних інститутів та фінансові турботи, разом з погіршенням умов життя, спонукали до зростаючого інтересу до психологічного благополуччя особистості як ключового аспекту її психологічної стабільності. Один з важливих підходів до досягнення такої стабільності полягає у виявленні внутрішніх чинників, що сприяють розвитку внутрішньої гармонії та самореалізації. Ці фактори допомагають особистості ефективно взаємодіяти зі світом та досягати своїх цілей. Дослідження психологічного благополуччя особистості є однією з найцікавіших тем у психології, маючи важливе значення як для теоретичних аспектів, так і для практичного застосування в сучасному житті.

Вивчення терміну «психологічне благополуччя» розпочалося в 1960-х роках ХХ століття, коли Н. Бредберн введе його визначення як рівновагу між позитивними та негативними емоціями, що, на його думку, відображає стан щастя [1]. Щастя можна визначити різними способами, існують два основних підходи, які К. Ріфф розрізняє: гедоністичний і евдемоністичний [2]. Розглянемо ці два підходи до тлумачення терміну "психологічне благополуччя". Обидва способи досягнення щастя сприяють загальному благополуччю, але роблять це по-різному.

Перший підхід включає гедоністичні теорії. Гедонізм походить від грецького слова «hedonē», що означає «насолада», і виступає як один із шляхів розуміння суті моралі, її природи та завдань. Прихильники гедонізму свідчать, що всі моральні вимоги зводяться до однієї загальної мети – досягнення насолоди та уникнення страждань. Цю мету розглядають як важливий

структурний компонент людської природи. В гедоністичних теоріях психологічне благополуччя описується як «задоволення незадоволення» та ґрунтується на збалансованості позитивних та негативних емоцій. Події в повсякденному житті, що сприймаються як радісні або сумні, накопичуються у вигляді відповідного емоційного стану. Міра психологічного благополуччя визначається різницею між позитивними та негативними емоціями. Гедоністичний підхід включає такі типові характеристики, як суб'єктивне щастя, задоволення і уникнення болю. «Отже, концепція благополуччя може бути розглянута як досвід позитивних емоцій у порівнянні з негативними емоціями та задоволенням в різних аспектах життя» [3]. Основна ідея гедоністичного благополуччя полягає в тому, що збільшення задоволення та зменшення страждань призводять до щастя.

Другий підхід включає так званий евдемоністичний підхід. Евдемонізм походить від грецького слова «eudaimonia», що означає «щастя», і представляє напрямок в етиці, за яким основою моралі та сенсом життя вважається щастя. Досягнення щастя вважається найвищим критерієм будь-якої доброчесності та дієвою силою моральних вчинків людини [4]. Підхід, що ґрунтується на евдемонізмі, розглядає поняття благополуччя як "реалізацію власного потенціалу через самовдосконалення" і охоплює такі аспекти, як повна функціональна особистість, значущість, самовдосконалення та енергія життя.

Згідно з евдемоністичним підходом, благополуччя індивіда оцінюється ззовні, де уявний експерт, аналізуючи індивіда, робить висновок про його психологічне благополуччя [5]. У випадку суб'єктивного благополуччя, яке отримало більшість прихильників серед гедоністичного підходу, таких як Н. Бредберн, Д. Шін, Д. Джонсон, Д. Канеман та інші, роль суб'єкта благополуччя полягає в тому, що індивід самостійно оцінює своє задоволення або незадоволення життям і відчуває щастя або невдоволеність.

Психологічне благополуччя, передусім, існує у свідомості самої людини і визначається її власним екзистенціальним сприйняттям відношення до

власного життя. Воно пов'язане з такими поняттями, як щастя, життя в гармонії і т. д. Для цього використовується термін «суб'єктивне благополуччя», який був запропонований Е. Дінером [6]. Суб'єктивне благополуччя складається із трьох основних елементів: задоволення, приємні та неприємні емоції, які разом формують цілісний показник суб'єктивного благополуччя. За словами Е. Дінера, більшість людей оцінюють події у своєму житті як "добре - погано", і ця оцінка завжди супроводжується відповідними емоціями. Суб'єктивне благополуччя не просто вказує на те, наскільки особа переживає негативні стани, але також відображає, наскільки одна людина може бути щасливішою за іншу. Отже, автор визнає суб'єктивне благополуччя тотожним поняттю щастя [7].

М. Аргайл, М. Селігман, А. Менегетті та М. Яхода досліджують психологічне благополуччя, керуючись суб'єктивним розумінням понять, таких як щастя, благополуччя і задоволеність життям. Вони вводять ці терміни в науковий обіг і аналізують джерела та фактори, що впливають на них [8]. Р. Додж, А. Дейлі, Дж. Хайтон і Л. Сандерс підкреслюють три ключові ідеї, спрямовані на поєднання існуючих підходів до розуміння психологічного благополуччя особистості: встановлення точки визначення благополуччя; необхідність збереження рівноваги або гомеостазу; і динамічний характер коливань між станами, викликами та ресурсами. З цих принципів вони визначають благополуччя як стан рівноваги між наявними ресурсами, якими користується людина, і викликами, які вона зазнає (див. рисунок 1.1).

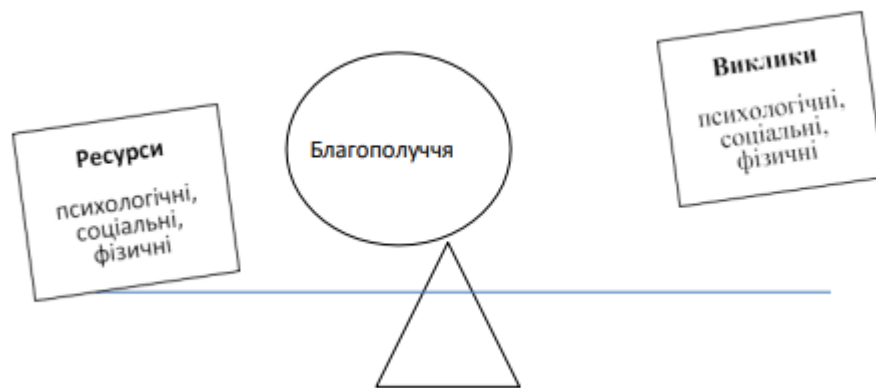


Рис. 1.1 Модель благополуччя (за Р. Додж, А. Дейлі, Дж. Хайтон і Л. Сандерс)

Примітка. Складено автором за даними [4]

В цьому підході можна виділити ключові аспекти. По-перше, психологічне благополуччя розглядається як динамічний процес, який можна активно впливати і контролювати, і який може бути предметом консультативної чи терапевтичної практики. Перехід до стану благополуччя або його втрата – це процес, який постійно змінюється. По-друге, цей підхід допомагає пояснити, чому деякі люди, навіть маючи матеріальні блага, не відчують себе щасливими. Це пов'язано з тим, що невикористані ресурси можуть стати обтяжливими. Це стосується не лише матеріальних ресурсів, але і соціальних та психологічних. Іноді виникає явище «нереалізованого потенціалу». По-третє, психологічне благополуччя пов'язане з концепцією «ресурсів», які грають важливу роль у життєдіяльності особистості. Виділяються принаймні п'ять основних життєвих ресурсів: здоров'я, час, енергія, інформація і фінанси [9].

Поняття «психологічне благополуччя» часто співвідноситься з терміном «психічне здоров'я». Останнє зазвичай пов'язане зі зовнішнім спостерігачем, який намагається об'єктивно оцінити стан психіки людини за певними критеріями, починаючи від адекватності сприйняття і реакцій на обставини, критичного ставлення до життя і закінчуючи почуттям відповідальності перед близькими [10].

Психологічне благополуччя відображає стан гармонії між об'єктивними та суб'єктивними умовами процесу формування особистості, включаючи позитивне ставлення до себе та минулого життя, наявність цілей і занять, які надають сенс життю, вміння впоратися з повсякденними вимогами, відчуття постійного розвитку та самореалізації, стосунки з іншими, що базуються на турботі та довірі, і здатність залишатися вірним своїм переконанням [11]

Дослідниця Н. В. Каргіна розробила методика, яка спрямована на експериментальне дослідження психологічного благополуччя особистості. Ця методика призначена для дослідження всіх компонентів та їхніх складових, які утворюють цілісну модель психологічного благополуччя. За її дослідженням, психологічне благополуччя можна описати так:

- як одну з проявів позитивного функціонування особистості;
- як явну суб'єктивну характеристику, яка визначається рівнем задоволеності життям і співвідношенням позитивних та негативних емоцій;
- як результат особливостей особистісного розвитку людини та наявності життєвої мети;
- яке включає в себе когнітивний та емоційний компоненти;
- яке відображає спрямованість особистості на позитивне функціонування та результати цієї настанови, виражені у переживанні щастя та задоволеності особистим життям.

Таблиця 1.1

Компоненти психологічного благополуччя та їхня структура

Компоненти психологічного благополуччя	Структура компонентів
1	2
Фізичне благополуччя	Фізична активність, рухомість, можливість самообслуговування, комфорт, відчуття здоров'я
Духовне благополуччя	Індекс надії, індекс довіри

Продовження таблиці 1.1

1	2
Особистісне благополуччя	Задоволеність особистісними ресурсами, внутрішньо-особистісне благо, позитивне функціонування
Суб'єктивне психологічне благополуччя	Емоційний фон, щастя, страждання
Гендерне благополуччя	Культурна належність, культурологічні уподобання
Етнічне благополуччя	Типи етнічної ідентичності
Власне суб'єктивний компонент загального психологічного благополуччя	-
Соціальне благополуччя	Суспільна діяльність, контакти, обмеження можливостей за станом здоров'я, прийняття себе та автентичність
Матеріальне благополуччя	Задоволеність матеріальною стороною існування, повнота забезпеченості, стабільність доходу
Екзистенціальне благополуччя	Сутність буття, щастя, свобода, вибір життєвої долі, ізоляція, самототожність
Економічне благополуччя	Задоволеність доходами, стандартами життя, справедливість розподілу доходу, фінансова безпека, незалежність, задоволеність працею, доходами, задоволеність споживанням
Загальний показник психологічного благополуччя	Рівень психологічного благополуччя

Примітка. Складено автором за даними [12, 13].

Отже, розглянувши різні джерела трактування поняття та його складових, можемо дійти до висновку, що психологічне благополуччя означає динамічну сукупність психічних характеристик особистості, які забезпечують гармонію між її потребами і вимогами суспільства. Це один із ключових аспектів успішної самореалізації та включає в себе такі складові (рис 1.2):

Зацікавленість у власному існуванні

Самостійність мислення та ініціативність

Виражене захоплення конкретною сферою діяльності

Розуміння власної індивідуальності

Віра у власні здібності та повага до інших

Активність та незалежність

Обізнаність у засобах досягнення поставлених цілей

Здатність до інтенсивних емоцій та переживань

Відповідальність та готовність приймати ризики

Рис. 1.2 Складові психологічного благополуччя

Примітка. Складено автором

Отже, саме збіг між мотивами, цілями та цінностями особистості з вимогами зовнішнього оточення та внутрішніми можливостями особистості визнається психологією як ключовою умовою та виявом психологічного благополуччя. Психологічне благополуччя відображає стан гармонії між об'єктивними та суб'єктивними умовами процесу формування особистості, включаючи позитивне ставлення до себе та минулого життя, наявність цілей і занять, які надають сенс життю, вміння впоратися з повсякденними вимогами, відчуття постійного розвитку та самореалізації, стосунки з іншими, що

базуються на турботі та довірі, і здатність залишатися вірним своїм переконанням.

1.2 Взаємозв'язок між ціннісними орієнтаціями та психологічним благополуччям

Проблема ціннісних орієнтацій, яка є важливим психологічним аспектом особистості, надається особливе значення в дослідженні людської поведінки та саморегуляції. Цінності визначають активність індивіда і мають значущий вплив на процес становлення особистості. Вони представляють собою складний психологічний аспект, який системно характеризує культурний розвиток людини. Особистісні цінності є найбільш ефективним психологічним механізмом для регуляції поведінки особи і підтверджують стабільність її психічних характеристик [14]. Ціннісні орієнтації відображають основні цілі та інтереси особистості в суспільстві, а також враховують її власні потреби, що визначає її соціальну позицію, спосіб сприйняття світу, моральні принципи та загальну філософію життя. Можна зазначити, що уявлення про власне майбутнє пов'язані з цінностями. Самі ціннісні орієнтації є соціально-історичними за своєю природою і виконують функцію засобу, який включає індивіда у соціальне життя. Вони взаємодіють з уявленнями про сенс життя і грають важливу роль в структуруванні розвитку особистості, і, в кінцевому результаті, стають відображенням цього процесу [14].

Розглядаючи ціннісні орієнтації життя особистості, можна сприймати їх як важливі складові системи її соціальних взаємин. Ці орієнтації визначають загальний спосіб, яким вона взаємодіє з оточуючим світом, своє ставлення до нього, до інших людей і до самої себе. Ціннісні орієнтації надають конкретну сутність і напрямок особистісним функціям, позиціям, поведінці і діям особистості, і, таким чином, є необхідною передумовою для досягнення психологічного благополуччя.

Ціннісні орієнтації формуються в конкретних суспільно-психологічних умовах, відтворюючи та визначаючи поведінку особистості як внутрішній фундамент взаємин між нею та реальністю. Вони слугують опорною проекцією багатовимірного світу особистості та визначають індивідуальний шлях у пошуку щастя та унікальні особистісні риси, пов'язані з її психологічним благополуччям. Таким чином, ціннісні орієнтації можна розглядати як загальний показник не лише спрямованості та потреб особистості, її соціальної позиції та рівня духовного розвитку, але також загального стану її психологічного благополуччя.

Ціннісні орієнтири розглядаються як один з компонентів психологічного благополуччя особистості, який визначає шляхи самореалізації. У цьому контексті цінності та психологічне благополуччя особистості мають ключове значення, оскільки їх взаємодія дозволяє вирішити ряд психолого-педагогічних проблем як теоретичного, так і практичного характеру. Особливо це стосується питань, пов'язаних з процесом самореалізації та самостворення особистості на одному з важливих етапів її життя, а саме, на студентському етапі [15]. Особливість цього періоду полягає у тому, що він включає в себе кризові моменти, що зумовлені складністю та протиріччями, і, отже, вимагає мобілізації внутрішніх ресурсів. Психологічне благополуччя особистості формується на основі взаємодії системи ціннісних орієнтацій і оцінки досягнень в різних аспектах її життя. Ця взаємодія впливає на ставлення до цих сфер, до самої особистості, а також до її цінностей, ролей і установок [16].

Ціннісні орієнтації впливають на психологічне благополуччя, оскільки вони визначають те, що для нас є важливим у житті. Якщо наші цінності відповідають тим аспектам життя, які ми вважаємо за важливі, то ми відчуваємо більше задоволення та гармонії. Наприклад, якщо цінності людини включають в себе родину та взаємини, вона буде відчувати більше задоволення від часу, проведеного з рідними та близькими людьми. Дослідження показують, що відповідність між цінностями та життєвими цілями сприяє

психологічному благополуччю. Люди, які долають перешкоди та досягають своїх цілей, пов'язаних з їхніми цінностями, відчують більше задоволення та щастя.

Дослідження взаємозв'язку між цінностями та психологічним благополуччям зазвичай базуються на психологічних тестах та анкетах. Один з таких методів – Шкала цінностей Шварца. Ця шкала дозволяє визначити, які цінності важливі для конкретної особистості та як вони впливають на її емоційний стан і задоволеність життям. Шкала цінностей Шварца є одним з найпоширеніших інструментів для вивчення ціннісних орієнтацій та їх впливу на психологічне благополуччя. Розроблена Шаломом Шварцем (Shalom H. Schwartz), ця шкала дозволяє оцінити важливість різних цінностей для конкретної особистості та зрозуміти, як ці цінності впливають на її емоційний стан, рішення та загальне задоволення життям. Шкала цінностей Шварца базується на теорії ціннісних орієнтацій, розробленій самим Шаломом Шварцем. За цією теорією, існують десять основних цінностей, які представлені в певній ієрархічній структурі (рис. 1.3). Дослідники використовують Шкалу цінностей Шварца для оцінки цінностей конкретних осіб. Вони пропонують респондентам ранжувати цінності за їхньою важливістю та пріоритетами. За допомогою аналізу отриманих даних, дослідники можуть встановити, які цінності мають найбільше значення для окремих осіб.

За допомогою Шкали цінностей Шварца, дослідники також можуть визначити, які цінності корелюють з певними психологічними параметрами, такими як задоволеність життям, емоційний стан, рішення та психологічне благополуччя загалом. Наприклад, дослідження може показати, що особи, які надають велику вагу цінності «соціальна відповідальність», відчують більше задоволення від своєї соціальної діяльності.

Дослідники використовують Шкалу цінностей Шварца для оцінки цінностей конкретних осіб. Вони пропонують респондентам ранжувати

цінності за їхньою важливістю та пріоритетами. За допомогою аналізу отриманих даних, дослідники можуть встановити, які цінності мають найбільше значення для окремих осіб. За допомогою Шкали цінностей Шварца, дослідники також можуть визначити, які цінності корелюють з певними психологічними параметрами, такими як задоволеність життям, емоційний стан, рішення та психологічне благополуччя загалом. Наприклад, дослідження може показати, що особи, які надають велику вагу цінності «соціальна відповідальність», відчувають більше задоволення від своєї соціальної діяльності.



Рис. 1.3 Теорія ціннісних орієнтацій Шварца

Примітка. Складено автором за даними [17]

Шкала цінностей Шварца є корисним інструментом для вивчення впливу цінностей на психологічне благополуччя. Вона дозволяє дослідникам та психологам краще розуміти, які цінності важливі для окремих осіб і як вони впливають на їхні рішення та емоційний стан. Розуміння цього взаємозв'язку може допомогти покращити якість життя та психологічне благополуччя людей.

Ціннісні орієнтації визначають поведінку та діяльність людини, що впливає на її психологічне благополуччя (таблиця 1.2). Психологічне благополуччя – це складне інтегральне соціально-психологічне явище, що формується взаємодією особистості з навколишнім світом, у процесі соціально-психологічної діяльності. Воно ґрунтується на відношенні особистості до різних аспектів її життя і формується на основі того, наскільки відповідні її ціннісні орієнтації і оцінка досягнень у різних сферах життя. Психологічне благополуччя впливає на сприйняття цих сфер, на ставлення до самої себе як особистості і до власних цінностей, а також на виконання відповідних ролей.

Таблиця 1.2

Механізм впливу ціннісних орієнтирів на психологічне благополуччя

Об'єкт впливу	Впливає	Приклад
Задоволеність життям	Якщо цінності і задоволеність життям взаємовідповідають одна одній, це сприяє вищому рівню психологічного благополуччя.	Особистість, яка високо цінує сім'ю, відчуває більше радості та задоволення, маючи її.
Емоційний стан	Якщо особистість живе відповідно до своїх цінностей, це сприяє позитивному емоційному стану	Особистість, чиї цінності включають здоров'я та гармонійні відносини, може відчувати більше радості та задоволення.
Задоволеність роботою	Цінності також можуть впливати на вибір професії та задоволеність роботою	Особистість, яка знаходиться в роботі, що відповідає її цінностям, може відчувати задоволення на робочому місці.
Соціальні відносини	Цінності також грають важливу роль у взаєминах з іншими людьми.	Особистість, чиї цінності сумісні з іншими, може насолоджуватися позитивними соціальними відносинами.
Самореалізація	Цінності також впливають на саморозвиток та самореалізацію особистості.	Особистість, що співпадає зі своїми цінностями та досягає особистих цілей,

		може відчувати високий рівень психологічного благополуччя.
--	--	--

Примітка. Складено автором.

Отже, проблема ціннісних орієнтацій є надзвичайно важливим психологічним аспектом особистості, що визначає її спосіб ставлення до життя, оточуючого світу та до самих себе. Цінності впливають на активність індивіда, його соціальну позицію, світосприймання, моральні принципи та загальну філософію життя. Цінності є ключовими регуляторами поведінки особистості і впливають на її психологічне благополуччя. Взаємодія системи ціннісних орієнтацій з оцінкою досягнень в різних аспектах життя визначає ставлення особистості до своєї ролі, до інших людей та до самих себе. Цінності формуються у суспільно-психологічних умовах і розглядаються як соціально-історичні за своєю природою.

Психологічне благополуччя формується на основі взаємодії ціннісних орієнтацій і оцінки досягнень в різних сферах життя. Взаємодія цінностей та психологічного благополуччя визначає загальний став особистості до світу, до її ролей та цілей. Таким чином, цінності є важливим компонентом психологічного благополуччя та впливають на спосіб життя та ставлення особистості до себе та інших. Дослідження взаємозв'язку між цінностями та психологічним благополуччям допомагають розкрити важливі аспекти внутрішнього світу людини та її соціальних взаємин. Вони дають змогу розуміти, як важливо долати протиріччя та забезпечувати внутрішню гармонію, яка впливає на загальний стан психічного благополуччя.

1.3 Основні чинники, що впливають на формування ціннісних орієнтацій у студентів

Процес формування ціннісних орієнтацій у молоді є складним та багатогранним явищем, яке піддане впливу різноманітних факторів та вперше розглядається як ключовий аспект соціокультурного розвитку суспільства [18].

Ці ціннісні орієнтації визначають спосіб життя, взаємодію з іншими людьми, вибір професії та майбутніх життєвих цілей молодого покоління. Важливо зрозуміти, що цей процес залежить від численних факторів, які можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми (рис. 1.4). Глибоке розуміння цих ключових факторів є важливим для розробки програм та стратегій формування ціннісних орієнтацій у молоді, а також для розвитку суспільства в цілому.

Ключові фактори, що впливають на ціннісні орієнтації молоді
<ul style="list-style-type: none">• Соціокультурне середовище• Релігія• Виховання• Засоби масової інформації• Міжособистні відносини• Політичні події та економічний стан• Географічне положення• Освіта

Рис. 1.4 Ключові фактори, що впливають на формування ціннісних орієнтацій у молоді

Примітка. Складено автором за даними [18]

Соціокультурне середовище представляє собою один із ключових факторів, що впливають на формування ціннісних орієнтацій у молоді [19]. Культурні традиції, цінності та ідеологія суспільства визначають структуру соціокультурного контексту, в якому виростає молодь, і впливають на її цінності та переконання. Історія країни та національна ідентичність грають важливу роль у формуванні ціннісних орієнтацій молоді. Історичні події, які відзначалися в минулому, можуть вплинути на сприйняття молоддю свого національного спадку, а також на їхнє ставлення до інших національних груп.

Національна ідентичність визначає, наскільки молодь відчуває себе частиною свого народу та якої цінності найбільше їй дорогі. Особливо це стало актуальним сьогодні для українців у період російсько-української війни, коли відбулося максимальне переосмислення та зміни ціннісних орієнтацій.

Релігія є ще одним важливим аспектом соціокультурного середовища. Релігійні переконання та цінності, які формуються під впливом релігійної ідентичності, можуть визначити погляди молоді на етичні та моральні питання, а також вплинути на їхнє ставлення до різних аспектів життя. Гідно даних опитування «Війна і Церква. Церковно-релігійна ситуація в Україні-2022», із початком повномасштабної російської агресії частка громадян, які визнають себе віруючими, зросла з 68 % наприкінці 2021 року – до 74 % у листопаді 2022 року [20]

Виховання в родині відіграє суттєву роль у формуванні ціннісних орієнтацій молоді [21]. Сім'я визначається як перше та найближче середовище, в якому молодь оточена під час свого вростання. Відносини та взаємодія в сім'ї відіграють ключову роль у передачі цінностей та моральних принципів. Сімейні традиції та цінності, що передаються від покоління до покоління, впливають на формування цінностей молоді. Діти навчаються ставитись до родинних цінностей та переконань, спостерігаючи за поведінкою і ставленням своїх батьків і інших членів родини. Якщо в сім'ї панує атмосфера взаєморозуміння, підтримки та поваги до індивідуальних цінностей, це може сприяти формуванню подібних ціннісних орієнтацій у молоді. З іншого боку, сімейне виховання також може бути джерелом конфліктів, особливо у випадках, коли цінності батьків відрізняються від цінностей молоді. У таких ситуаціях може виникати розбіжність у поглядах та цінностях між різними поколіннями сім'ї. Молодь може відчувати вплив сімейних норм і цінностей, але водночас дорослі члени сім'ї можуть намагатися зберегти свої переконання та погляди

Освіта відіграє важливу роль у формуванні ціннісних орієнтацій молоді, оскільки сприяє розвитку критичного мислення та відкритості до нових ідей. Освітній процес надає можливість молоді вивчати різноманітні аспекти суспільства, аналізувати етичні питання та досліджувати філософські концепції. Вивчення соціальних наук дозволяє молоді глибше розуміти суспільні процеси, інституції та взаємодію між людьми. Це може впливати на їхні цінності, розширюючи їхнє уявлення про соціальну справедливість, права людини та інші соціальні аспекти. Вивчення етики та філософії надає можливість молоді досліджувати моральні принципи, проблеми справедливості, вільності та інші філософські питання. Це сприяє розвитку їхньої власної системи цінностей і допомагає усвідомити важливі аспекти життя. Освіта створює сприятливі умови для критичного мислення, рефлексії та обґрунтування власних переконань, особливо, коли сьогодні є велика кількість безкоштовних ресурсів, зокрема освітні серіали на платформі, створеною Мінцифрою, «Дія. Освіта» [22], яка пропонує широкий спектр безкоштовної корисної інформації, яку подають фахівці та інфлюенсери з різних сфер. Цей процес може впливати на формування ціннісних орієнтацій молоді та сприяти розвитку громадян з активними громадянськими поглядами [23].

Засоби масової інформації, включаючи телебачення, радіо, соціальні мережі та Інтернет, в сучасному світі мають значущий вплив на молодь та формування їх цінностей. Ці медіа надають доступ до різноманітної інформації, ідеологій, культурних зразків і поглядів. Молодь споживає велику кількість медійного контенту щоденно, і це впливає на їх сприйняття світу та формування цінностей. Медіа можуть впливати на усвідомлення соціокультурних питань, сутність релігійних або політичних переконань, ставлення до інших культур, питань гендерної рівності, екології та багатьох інших аспектів. Вони можуть поширювати певні цінності або погляди, а також сприяти відкритому обміну ідеями. Проте важливо враховувати, що медіа

також можуть бути засобом маніпуляції та пропаганди. Якщо інформація, яку споживає молодь, однобічна або спрямована на вироблення певних переконань, це може призвести до спотвореного сприйняття реальності та формування неправильних цінностей.

Політичні події та економічний стан країни є ключовими факторами, які впливають на формування цінностей молоді. Стабільність політичної ситуації та рівень корупції впливають на довіру молоді до влади та системи. Якщо молодь спостерігає несправедливість, корупцію та неефективність управління, це може призвести до скептицизму та втрати віри у державу та її цінності. Економічний стан країни також важливий. Високий рівень безробіття та низький рівень життя можуть призвести до стресу та незадоволеності серед молоді, зокрема на збільшення відсотка еміграції населення. Економічні перспективи та можливості для самореалізації можуть впливати на їхні цінності. Якщо молодь бачить перспективи для особистого зростання та розвитку, це може позитивно вплинути на їхні цінності. З іншого боку, нестабільність у сфері політики та економіки може призвести до песимізму та невпевненості в майбутньому, таких як родина, відповідальність та підтримка спільноти.

Міжособистісні відносини грають важливу роль у формуванні цінностей молоді. Рівесники можуть впливати на цінності через прийняття загальноприйнятих норм та цінностей в групі. Друзі мають великий вплив на формування цінностей, оскільки люди зазвичай обирають друзів, які поділяють схожі цінності та інтереси. Як зазначали раніше, родина є одним з основних джерел цінностей для молоді, оскільки виховання, яке надається вдома, формує цінності та моральні принципи. Підтримка та вплив оточуючих, також можуть впливати на цінності молоді, де позитивна підтримка сприяє формуванню позитивних цінностей, а негативний вплив може призвести до прийняття негативних цінностей.

Географічне положення країни є одним із ключових факторів, що впливає на формування цінностей молоді. Географічні особливості, історичний досвід та відношення з сусідніми країнами можуть визначати культурну, економічну та політичну спадщину, яка впливає на цінності та переконання молодого покоління. Культурна спадщина та національна ідентичність визначають цінності, які вважаються важливими для громадян.

Отже, формування цінностей є процесом, що постійно змінюється, і його різноманітність може визначатися різними чинниками, включаючи культурні, історичні, соціальні та особисті аспекти. Розуміння впливу цих факторів важливе для розкриття сутності сучасного суспільства та молодіжної культури. Дослідження цього процесу допомагає розробляти програми та стратегії, спрямовані на підтримку позитивного формування цінностей серед молоді та сприяти створенню більш гармонійного та сталого суспільства.

Висновки до розділу 1

Дослідження функціонування людини стало актуальною галуззю сучасної психології, а поняття психологічного благополуччя найкраще описує цей стан. Це поняття включає багато аспектів, такі як соціальні, матеріальні, особистісні складові, і варіюється в залежності від вікових груп. Важливо досліджувати аспекти, які виражені у конструктах психологічного благополуччя для різних груп населення. Дослідники приділяють увагу взаємозв'язкам між окремими компонентами психологічного благополуччя та їх залежності від суб'єктивних і об'єктивних чинників, таких як стан фізичного здоров'я, генетичні характеристики, зовнішні обставини життя, культурні фактори та інші. Важливо розуміти, що психологічне благополуччя є індивідуальною конструкцією, яка визначається суб'єктивними оцінками та сприйняттям людиною свого життя. Індивідуальні різниці у сприйнятті та оцінках психологічного благополуччя враховуються при розробці психологічних підходів та інтервенцій, спрямованих на підтримку та поліпшення благополуччя і задоволення потреб осіб в різних сферах їхнього життя.

Проблема ціннісних орієнтацій визначає спосіб, яким особистість сприймає життя, навколишній світ та саму себе, впливаючи на її активність, соціальну позицію, моральні принципи та загальну філософію життя. Цінності є ключовими регуляторами поведінки, яка впливає на психологічне благополуччя. Взаємодія системи ціннісних орієнтацій з оцінкою досягнень в різних сферах життя визначає ставлення особистості до своєї ролі, до інших та до самої себе. Психологічне благополуччя формується через взаємодію цінностей та оцінок досягнень, визначаючи загальний світогляд, ролі та цілі. Ціннісні орієнтири становлять важливу складову психологічного благополуччя, впливаючи на ставлення до життя та до самих себе. Дослідження цього взаємозв'язку допомагає розкрити внутрішні аспекти

особистості та її соціальні взаємини, сприяючи розумінню важливості досягнення внутрішньої гармонії для психічного благополуччя.

Важливо підкреслити, що процес формування ціннісних орієнтацій у молоді є складним і багатогранним. Суспільні та культурні чинники, сімейне виховання, освіта, медіа та взаємини з ровесниками впливають на цей процес, надаючи індивідуумам можливість виробляти власні цінності та переконання. Географічне положення країни також може визначати особливості ціннісного спрямування молоді, оскільки відносини з сусідніми державами та історичні події впливають на формування їхньої свідомості. Розуміння цих факторів допомагає краще розуміти процес формування цінностей у молоді та розробляти ефективні стратегії виховання та освіти, спрямовані на підтримку позитивних цінностей у суспільстві.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ

2.1 Методика емпіричного дослідження

Обрані методики дослідження спрямовані на глибокий аналіз важливих аспектів особистісного розвитку та психічного стану індивіда. Перша методика "Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості" за авторством С.С. Бубнової, визначає реалізацію ціннісних орієнтацій в конкретних умовах життєдіяльності. Опитувальник, який містить 66 питань із варіантами відповідей "так" або "ні", є інструментом для систематизації і аналізу ціннісних переконань особистості. Для отримання результатів використовується ключ, представлений у бланку відповідей, який дозволяє визначити ступінь вираженості кожної з поліструктурних ціннісних орієнтацій. Підрахунок кількості позитивних відповідей у всіх одинадцяти стовпцях визначається і підсумковий результат записується в графі "Σ". Цей підсумок відображає ступінь вираженості загальної ціннісної структури особистості.

На основі отриманих даних будується графічний профіль, який ілюструє вираженість кожної цінності. У графіку по вертикалі фіксується кількісна вираженість цінностей, використовуючи 6-ти бальну систему, а по горизонталі розташовуються різні види цінностей. Такий підхід дозволяє докладно вивчити і аналізувати ціннісні орієнтації особистості, що є важливим етапом в психологічному дослідженні і розумінні індивідуального розвитку. Перелічимо ці цінності в узагальненому вигляді:

1. приємне проведення часу, відпочинок;
2. високий матеріальний добробут;
3. пошук і насолода прекрасним;
4. допомога і милосердя до інших людей;
5. любов;

6. пізнання нового у світі, природі, людині;
7. високий соціальний статус і управління людьми;
8. визнання і повага людей та вплив на оточуючих;
9. соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві;
10. спілкування;
11. здоров'я

Друга методика, опитувальник «Індекс благополуччя вооз-5» (Who-5 well-being index) (адаптація Л.М. Карамушки, К.В. Терещенко, О.В. Креденцер), складається з 5 тверджень та вимірює рівень психологічного благополуччя особистості. Необхідно вказати наскільки кожне з п'яти тверджень точно описує те, як Ви почувалися протягом останніх 2-х тижнів за шкалою від 0 до 5. Чим вище бал, тим краще Ваше самопочуття [24, с. 31].

Принцип обробки: загальний бал обчислюється шляхом підсумовування балів п'яти відповідей та коливається від 0 до 25; щоб отримати відсотковий показник від «0» до «100», загальний бал множать на «4».

Відсотковий показник «0» відповідає найнижчому благополуччю, а «100» – найвищому благополуччю. Від 0% до 40% діагностується низький рівень благополуччя, від 41% до 62% – середній рівень благополуччя, від 63% до 100% – високий рівень благополуччя [24, с. 32]. Цей опитувальник надає не лише кількісні показники, але й категорії, що сприяє більш детальному розумінню рівня психологічного благополуччя учасників дослідження. Результати можуть бути використані для розробки та впровадження індивідуалізованих підходів до психологічної підтримки та поліпшення якості життя.

Третя методика, «Модифікована шкала суб'єктивного благополуччя бібісі» (The modified bbc subjective well-being scale (bbc-swb)) (p. pontin, m. schwannauer, s. tai, & m. kinderman) (адаптація Л.М. Карамушки, К.В. Терещенко, О.В. Креденцер), включає три субшкали: 1) «психологічне

благополуччя» (здатність контролювати своє життя, відчувати оптимізм з приводу майбутнього, впевненість у своїх власних думках і переконаннях, рости і розвиватися як особистість тощо); 2) «фізичне здоров'я та благополуччя» (задоволеність фізичним здоров'ям, якістю сну, здатністю працювати та здійснювати свою повсякденну життєву активність, займатись спортом і відпочивати, відсутність депресії, тривоги тощо); 3) «стосунки» (комфортність у ставленні та спілкування з іншими людьми, наявність щасливих дружніх і особистих відносин, здатність звернутись за допомогою до інших, задоволеність своїм сексуальним життям тощо) (Pontin, Schwannauer, Tai, & Kinderman, 2013). Як і оригінальна методика «The BBC Subjective Well-being Scale (BBC-SWB)», модифікована методика складається з 24 пунктів, але на відміну від неї використовується не 4-бальна, а 5-бальна оціночна шкала [3, с. 23-24]. Загальний показник суб'єктивного благополуччя рахується як сумарний бал по всіх пунктах методики. Мінімальний показник суб'єктивного благополуччя дорівнює 24 балам, максимальний показник дорівнює 120 балам. Показники по субшкалах розраховуються як сумарні бали по відповідних пунктах методики [24, с. 26]:

- субшкала «психологічне благополуччя» – пункти №№ 4–15.
- субшкала «фізичне здоров'я та благополуччя» – пункти №№ 1–3, 21–24.
- субшкала «стосунки» – пункти №№ 16–20.
- отримані показники порівнюються з нормативними.

У дослідженні приймали участь 30 осіб. Усі вони є студентами. Розподіл за статтю (рис. 2.1) : з них 26 осіб (86,7%) – жінки, 4 особи (13,3%) – чоловіки.

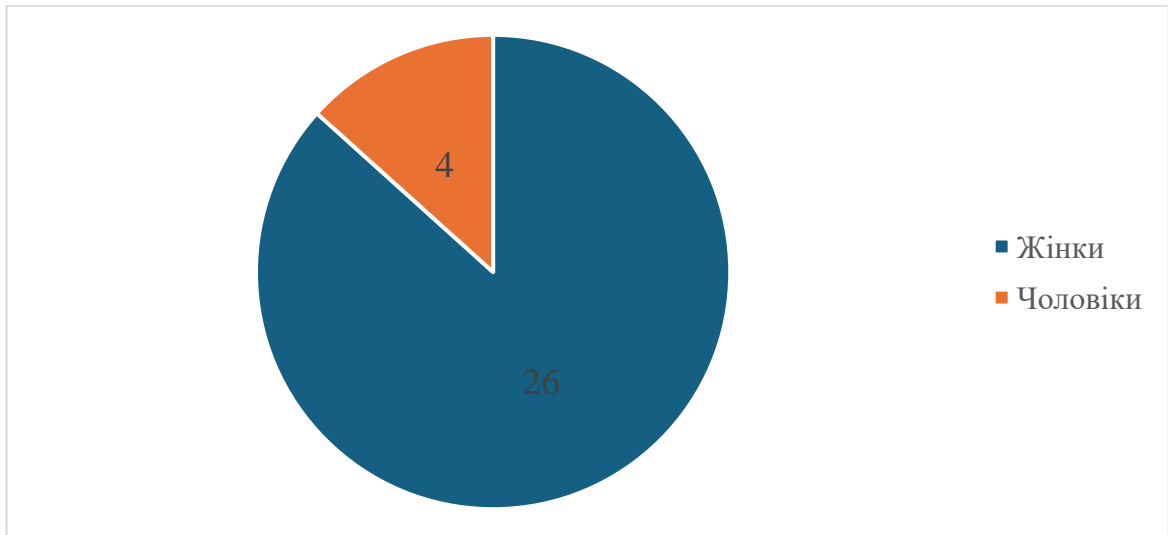


Рис. 2.1. Розподіл опитуваних за статтю

Примітка. Складено автором.

Розподіл за віком учасників опитування є вкрай різноманітним, охоплюючи широкий спектр вікових груп від 18 до 26 років. Залучення представників різних вікових груп студентів дозволяє отримати більш глибоке розуміння факторів, що впливають на психічний стан особистості в цьому періоді життя. Молодь, яка входить у цей віковий діапазон, знаходиться на етапі інтенсивного особистісного та професійного розвитку. Опитування в цьому контексті може допомогти виокремити особливості психологічного благополуччя, які можуть бути специфічними для даного вікового періоду (рис. 2.2).

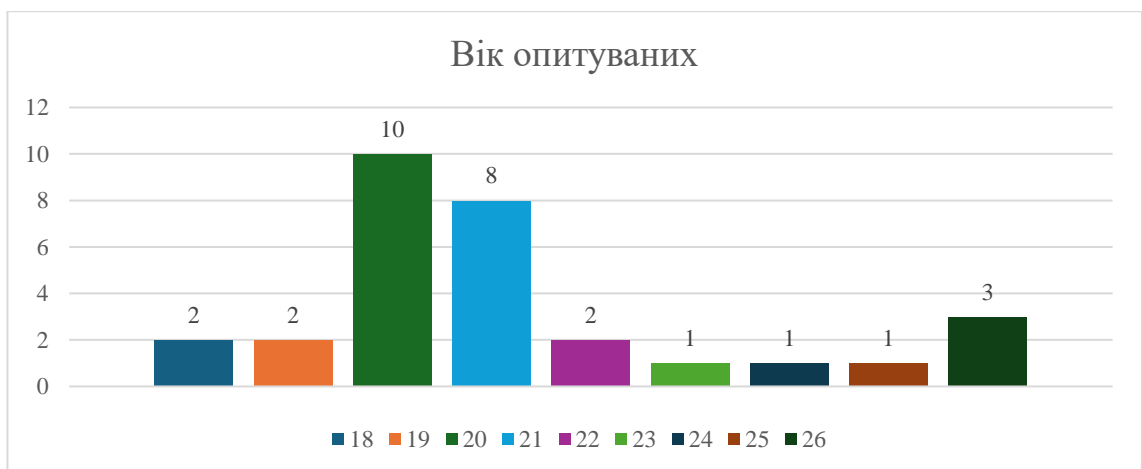


Рис. 2.2. Розподіл опитуваних за віком

Примітка. Складено автором.

Отже, обрані методики забезпечують системний та науковий підхід до вивчення різноманітних явищ, допомагають якісно аналізувати збирані дані та вивчити взаємозв'язки між ними.

2.2 Аналіз рівня психологічного благополуччя та цінностей студентів

Для оцінки рівня психологічного благополуччя було використано 2 методики: опитувальник «Індекс благополуччя вооз-5» (Who-5 well-being index) (адаптація Л.М. Карамушки, К.В. Терещенко, О.В. Креденцер) та «Модифікована шкала суб'єктивного благополуччя бібісі» (The modified bbc subjective well-being scale (bbc-swb)) (p. pontin, m. schwannauer, s. tai, & m. kinderman) (адаптація Л.М. Карамушки, К.В. Терещенко, О.В. Креденцер).

За результатами цих методик маємо таке відсоткове співвідношення, яке відображене у діаграмі нижче:

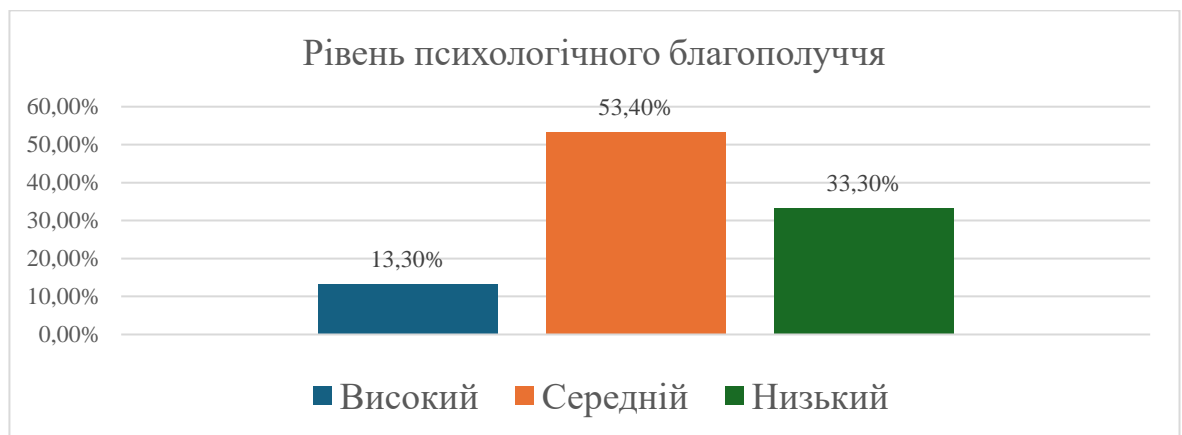


Рис. 2.3 Рівень психологічного благополуччя студентів

Примітка. Складено автором.

Отримані результати дослідження вказують на те, що значна частка респондентів, а саме 53,4%, відзначається середнім рівнем психологічного благополуччя. Це свідчить про те, що у більшості осіб узагальнена оцінка їхнього психологічного стану знаходиться на середньому рівні.

Аналіз цінностей було проведено в кожній категорії студентів, відносно рівня психологічного благополуччя, окремо. Таким чином у студентів з високим рівнем психологічного благополуччя на вершині ієрархії ціннісних орієнтацій з певною частотою зустрічаються такі цінності: допомога та милосердя до інших людей (зустрічається у 100% студентів цієї категорії на першому місці); приємне проведення часу, відпочинок (75%); кохання (75%); визнання та повага людей та вплив на оточуючих (75%); спілкування (75%); пізнання нового у світі, природі, людині (25%); здоров'я (25%); пошук та насолода прекрасним (25%); високий матеріальний добробут (25%).

На середині ієрархії зустрічаються такі цінності: соціальна активність задля досягнення позитивних змін у суспільстві (100%); здоров'я (75%); пізнання нового у світі, природі, людині (75%); пошук та насолода прекрасним (50%); приємне проведення часу, відпочинок (25%); визнання та повага людей та вплив на оточуючих (25%); спілкування (25%); кохання (25%); високий соціальний статус та управління людьми (25%).

Внизу ієрархії: високий соціальний статус та управління людьми (75%); високий матеріальний добробут (50%); пошук та насолода прекрасним (25%).

Отже найважливіші цінності для студентів з високим психологічним благополуччям є допомога та милосердя до інших людей, приємне проведення часу, відпочинок, кохання, визнання та повага людей та вплив на оточуючих та спілкування. Посередині ієрархії: соціальна активність задля досягнення позитивних змін у суспільстві, здоров'я, пізнання нового у світі, природі, людині, і пошук та насолода прекрасним. Найменш важливі цінності – це високий соціальний статус та управління людьми, і високий матеріальний добробут.

У студентів з середнім рівнем психологічного благополуччя на вершині ієрархії зустрічаються такі цінності: приємне проведення часу, відпочинок (75%); допомога та милосердя до інших людей (62,5%); визнання та повага людей та вплив на оточуючих (50%); пошук та насолода прекрасним (37,5%);

соціальна активність задля досягнення позитивних змін у суспільстві (25%); кохання (18,75%); спілкування (12,5%); пізнання нового у світі, природі, людині (12,5%); високий матеріальний добробут (6,25%); здоров'я (6,25%).

На середині ієрархії: високий матеріальний добробут (68,75%); спілкування (62,5%); кохання (62,5%); визнання та повага людей та вплив на оточуючих (50%); здоров'я (43,75%); соціальна активність задля досягнення позитивних змін у суспільстві (43,75%); високий соціальний статус та управління людьми (43,75%); пошук та насолода прекрасним (37,5%); пізнання нового у світі, природі, людині (37,5%); допомога та милосердя до інших людей (31,25%); приємне проведення часу, відпочинок (18,75%).

Внизу ієрархії: пізнання нового у світі, природі, людині (50%); високий соціальний статус та управління людьми (50%); здоров'я (50%); соціальна активність задля досягнення позитивних змін у суспільстві (31,25%); пошук та насолода прекрасним (25%); високий матеріальний добробут (25%); спілкування (25%); кохання (18,75%); приємне проведення часу, відпочинок (6,25%); допомога та милосердя до інших людей (6,25%).

Отже, найважливіші цінності для студентів з середнім рівнем психологічного благополуччя – це приємне проведення часу, відпочинок, допомога та милосердя до інших людей, визнання та повага людей та вплив на оточуючих, пошук та насолода прекрасним. Посередині ієрархії: високий матеріальний добробут, спілкування, кохання, соціальна активність задля досягнення позитивних змін у суспільстві. Найменш важливими цінностями є пізнання нового у світі, природі, людині, високий соціальний статус та управління людьми, здоров'я.

У студентів з низьким рівнем психологічного благополуччя на вершині ієрархії зустрічаються такі цінності: приємне проведення часу, відпочинок (70%); визнання та повага людей та вплив на оточуючих (70%); допомога та милосердя до інших людей (40%); високий матеріальний добробут (30%); соціальна активність задля досягнення позитивних змін у суспільстві (30%);

кохання (30%); пізнання нового у світі, природі, людині (20%); здоров'я (20%); спілкування (10%); пошук та насолода прекрасним (10%).

На середині ієрархії: пошук та насолода прекрасним (60%); пізнання нового у світі, природі (60%); допомога та милосердя до інших людей (50%); спілкування (50%); здоров'я (40%); кохання (30%); соціальна активність задля досягнення позитивних змін у суспільстві (30%); приємне проведення часу, відпочинок (30%); визнання та повага людей та вплив на оточуючих (30%); високий соціальний статус та управління людьми (20%); високий матеріальний добробут (10%).

Внизу ієрархії: високий соціальний статус та управління людьми (80%); високий матеріальний добробут (60%); спілкування (40%); кохання (40%); здоров'я (40%); соціальна активність задля досягнення позитивних змін у суспільстві (40%); пошук та насолода прекрасним (30%); пізнання нового у світі, природі (20%); допомога та милосердя до інших людей (10%).

Отже найважливіші цінності для студентів з низьким рівнем психологічного благополуччя є приємне проведення часу, відпочинок, визнання, повага людей та вплив на оточуючих. Посередині ієрархії: пошук та насолода прекрасним, пізнання нового у світі, природі, допомога та милосердя до інших людей, спілкування, здоров'я. Найменш важливі цінності – це високий соціальний статус та управління людьми, високий матеріальний добробут, кохання, соціальна активність задля досягнення позитивних змін у суспільстві.

На першому місці у студентів із низьким рівнем благополуччя стоять такі аспекти, як приємне проведення часу та відпочинок. Це може свідчити про те, що вони віддають перевагу здоровому відпочинку та позитивним емоціям, які вони можуть отримати у своєму дозвіллі. Зокрема, це може бути пов'язано з необхідністю ефективного відновлення емоційного стану в умовах обмежених ресурсів. При цьому виявлено, що для студентів з низьким благополуччям дуже важливі також визнання та повага соціального оточення.

Це може вказувати на потребу в підтримці та визнанні їхніх досягнень, навіть у складних умовах. Здебільшого ці цінності відображають прагнення до позитивних міжособистісних відносин та відчуття важливості в групі. Зауважено, що у студентів із низьким рівнем благополуччя відсутнє або менш виражене прагнення до високого соціального статусу та управління людьми. Це свідчить про те, що для них важливіше не підкорювати інших чи отримувати вищий соціальний статус, а отримувати задоволення від власної діяльності та міжособистісних відносин. Також виявлено, що для даної групи студентів менш важливими є високий матеріальний добробут, кохання та соціальна активність задля досягнення позитивних змін у суспільстві, що може свідчити про те, що вони акцентують увагу на внутрішніх цінностях та особистісному розвитку, а не на матеріальних досягненнях чи соціальному визнанні.

Для студентів з середнім рівнем психологічного благополуччя виявлено ряд важливих цінностей, які становлять основу їхнього світосприйняття та життєвого стилю. По-перше, для цієї групи студентів важливими є приємне проведення часу та відпочинок. Це свідчить про їхню потребу у збалансованому підході до життя, де робота і відпочинок мають своє місце, і обидва аспекти сприяють їхньому емоційному та фізичному здоров'ю. Другим важливим аспектом є допомога та милосердя до інших людей. Це свідчить про їхню емпатію та готовність віддавати частину свого часу та уваги для допомоги тим, хто цього потребує. Також для студентів з середнім рівнем психологічного благополуччя важливими є визнання та повага соціального оточення. Це може свідчити про їхню потребу в соціальній підтримці та визнанні своїх досягнень з боку інших. Додатково, для цієї групи студентів значимим є пошук та насолода прекрасним. Це може включати в себе захоплення мистецтвом, природою, музикою та іншими аспектами життя, які сприяють їхньому емоційному розвитку та задоволенню. Насамкінець, найменш важливими для цієї групи студентів виявилися пізнання нового у світі, природі, людині,

високий соціальний статус та управління людьми, здоров'я. Це може свідчити про те, що вони акцентують увагу на більш емоційних та соціальних аспектах життя, ніж на пізнанні або матеріальних цілях.

Для студентів із високим рівнем психологічного благополуччя характерні чіткі та значущі цінності, які визначають їхній погляд на життя та взаємодію з оточенням. На вершині ієрархії студентів із високим рівнем психологічного благополуччя знаходяться такі цінності, як допомога та милосердя до інших людей. Це свідчить про їхню високу емпатію та готовність вносити позитивний внесок у життя інших через активну допомогу та виявлення милосердя. Далі в ієрархії важливими елементами є приємне проведення часу та відпочинок. Для цієї групи студентів ці аспекти становлять не просто необхідний компонент життя, але й засіб для збереження емоційної стабільності та радості. Кохання визначається як одна з ключових цінностей для студентів з високим рівнем психологічного благополуччя. Це може означати їхнє прагнення до глибоких стосунків, що сприяють їхньому особистісному розвитку та щастю. Визнання та повага соціального оточення займають важливе місце в ієрархії цінностей. Студенти прагнуть до взаєморозуміння, підтримки та визнання своїх досягнень у власному колективі. Не менш важливими елементами для цієї групи є вплив на оточуючих та спілкування. Вони цінують можливість впливати на навколишнє середовище, сприяти позитивним змінам та знаходити спільні мови з оточуючими. У нижній частині ієрархії розташовані такі аспекти, як високий соціальний статус та управління людьми, і високий матеріальний добробут. Для цієї групи студентів ці показники стають менш важливими у порівнянні з більш високими і близькими до серця цінностями взаємодії та розвитку в особистісному та соціальному плані.

Також варто розрахувати - Значення коефіцієнтів кореляції ρ -Спірмена між ключовими цінностями за методикою «Діагностика реальної структури

ціннісних орієнтацій особистості» за авторством С.С. Бубнової та показниками рівня благополуччя для виявлення кореляційних взаємозв'язків (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Значення коефіцієнтів кореляції р-Спірмена між ключовими цінностями за методикою «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості» за авторством С.С. Бубнової та показниками рівня благополуччя

Цінності	Рівень благополуччя
Приємне проведення часу, відпочинок	0.250
Високий матеріальний добробут	-0.113
Пошук і насолода прекрасним	0.206
Допомога і милосердя до інших людей	0.378*
Любов	0.122
Пізнання нового у світі, природі, людині	-0.057
Високий соціальний статус і управління людьми	0.283
визнання і повага людей та вплив на оточуючих	0.127
Соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві	0.145
Спілкування	0.507**
Здоров'я	0.142

Примітка. Складено автором.

* - статистично значущі зв'язки на рівні $p \leq 0,05$

** - статистично значущі зв'язки на рівні $p \leq 0,03$

Аналізуючи коефіцієнти кореляції Спірмена між різними змінними та рівнем благополуччя, можна зробити наступні висновки. Спілкування має найсильніший зв'язок з рівнем благополуччя (0,507), що може означати, що люди, які більше спілкуються з іншими, відчують себе щасливішими та більш задоволеними життям. Також взаємозв'язок прослідковується між допомогою та милосердям до інших людей та рівнем благополуччя (0,378). При цьому варто зазначити, що взаємозв'язок пізнання нового у світі, природі, людині з рівнем благополуччя вказує на низький рівень кореляції (-0,057), що свідчить про те, що бажання пізнавати нове не обов'язково пов'язане з рівнем

благополуччя. Крім цього, високий матеріальний добробут також не завжди гарантує високий рівень благополуччя (-0,113).

Отже, можемо зазначити, що приємне проведення часу та відпочинок є однаково важливими в усіх групах, відносно психологічного благополуччя, так само як визнання, повага людей та вплив на оточуючих. Для студентів з середнім та високим рівнем психологічного благополуччя важливими є милосердя та допомога іншим людям. Вирізняється те, що у студентів з середнім рівнем психологічного благополуччя ще однією важливою цінністю є пошук та насолода прекрасним, а от для студентів з високим рівнем благополуччя - кохання та спілкування. Що ж стосується найменш важливих цінностей для кожної категорії студентів, то високий соціальний статус та управління людьми внизу ієрархії у кожній категорії. А от високий матеріальний добробут є найменш важливим у студентів з низьким та високим рівнем психологічного благополуччя. Відмінним є те, що у студентів з низьким рівнем благополуччя наймеш важливими є кохання та соціальна активність задля позитивних змін у суспільстві, а для студентів з середнім рівнем - пізнання нового у світі та здоров'я.

2.3 Порівняння ціннісних орієнтацій молоді в Україні та закордоном

На сучасному етапі розвитку суспільства, формування ціннісних орієнтацій серед молоді стає питанням важливішим, оскільки вона є активним суб'єктом та двигуном соціального прогресу. Процес становлення соціальної зрілості молодих людей та їх вибір у житті проявляється в різних аспектах, включаючи навчання та виховання, а також спадковий досвід, який вони отримують від попередніх поколінь. Важливо підкреслити, що основними визначниками цього процесу та одночасно індикаторами статусу молоді в суспільстві є їхні ціннісні переконання. Ціннісні орієнтації виконують низку важливих функцій, включаючи формування духовної сфери молоді,

визначення її соціального статусу, підтримку її значущості та унікальності як особистості, а також регулювання її поведінки та діяльності в суспільстві [25].

Існують основні фундаментальні цінності, такі як працьовитість, освіченість, порядність, чесність, інтелігентність, вихованість та патріотизм. Зменшення важливості цих цінностей в певні періоди може викликати серйозне занепокоєння в нормальному суспільстві. Слід відзначити, що сучасна Україна переживає важкий період, особливо через російсько-українську війну, яка суттєво впливає на трансформаційні процеси, зміну ідеалів та переосмислення сенсу життя. Тому, якщо раніше більшість молодих людей надавала перевагу гедоністичним, економічним та прагматичним цінностям, таким як гроші, матеріальне благополуччя та розваги, що призводило до поступового зниження духовних і моральних цінностей та негативно впливало на розвиток особистості, то в умовах російсько-української війни відбулося переосмислення сенсу життя більшістю українців загалом [26].

Крім того, глобальна пандемія та пов'язані з нею карантинні обмеження, стали фундаментом для зміни соціальних норм та руйнування існуючих стереотипів. Ці зміни впливають на формування ціннісних орієнтацій молоді, особливо в Україні. Сьогодні, молодій генерації України доводиться стикається з іншими вимогами та обставинами. Російсько-українська війна не є лише спогадом чи історією, яку розповідають на уроках історії. Війна є реальністю, в якій живе молодь. Важливо зазначити, що війна змінює назавжди не лише міста та інфраструктуру, в першу чергу, вона впливає на саму особистість, визначаючи її ціннісні орієнтації та погляди на світ [27]. Ціннісні орієнтації визначають спрямованість особистих інтересів і потреб, впливаючи на пріоритети та уявлення кожної особистості. Формування ціннісних орієнтацій є важливою частиною процесу дозрівання особистості взагалі. Потрібно зауважити, що цей процес пов'язаний із впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, таких як почуття страху, тривоги, турботи за себе і близьких,

бажання жити. У даному контексті, російсько-українська війна є одним з найважливіших зовнішніх чинників, що впливає на формування ціннісних орієнтацій молоді в Україні.

Щодо системи ціннісних орієнтацій молоді, варто зауважити, що вони можуть бути схожими між окремими особами. Проте різноманітні фактори зовнішнього середовища та внутрішні чинники роблять кожну систему ціннісних орієнтацій унікальною та неповторною для кожної особи [28]. Для молодого покоління вплив на формування їх ціннісних орієнтацій є значущим та важливим. Виховання, освіта та соціокультурні процеси визначають конкретний спектр цінностей для кожної особи. З огляду на індивідуальність цих цінностей, можна вважати, що вони впливають на життя кожної людини по-різному, формуючи її унікальне ставлення до навколишнього світу, соціальних груп та суспільства в цілому.

Сучасні соціально-економічні зміни в Україні вивели на передній план питання щодо соціалізації молодого покоління. Формування ціннісних орієнтацій серед молоді в умовах сьогодення визначається впливом взаємодії двох основних систем. З одного боку, суспільство впливає на молодь, впроваджуючи в неї свій актуальний досвід, цінності, традиції та норми. З іншого боку, індивіди активно адаптуються до цього впливу, адже саме в молодіжному середовищі формується новий тип особистості, який стане визначальним у майбутньому. Аналізуючи сучасне суспільство, дослідники виокремлюють наступні особливості ціннісних структур населення України [29]:

- акцент на матеріальному благополуччі;
- тенденція до обмеження сфери соціальних інтересів;
- готовність до пристосування до будь-яких соціальних змін;
- значний вплив засобів масової інформації на масову свідомість;
- культурна невимогливість.

Протягом останнього десятиліття в Україні проводяться соціологічні дослідження на замовлення Міністерства молоді та спорту. Ці дослідження спрямовані на аналіз соціального розвитку молоді і включають в себе вивчення її участі у суспільних процесах, громадську та політичну активність, а також діагностику поточних потреб та актуальних проблем молоді. Отримані результати цих річних досліджень використовуються при розробці Державних цільових соціальних програм та при підготовці щорічних Доповідей Президенту та Верховній Раді України про становище молоді. Головною метою цих заходів є подальше формування молодіжної політики в Україні та впровадження ефективних інтервенцій, спрямованих на задоволення потреб та подолання труднощів, з якими стикається молодь в країні. В 2022 році Міністерство молоді та спорту України представило офіційну звітну інформацію щодо соціологічного дослідження, яке стосувалось становища молоді в Україні протягом 2021 року [30]. Це дослідження було здійснене на замовлення міністерства і виконане холдингом «4SERVICE HOLDING» [31]. Дослідження було проведено шляхом особистого опитування двох тисяч громадян України у віці від 14 до 35 років, використовуючи метод обличчя до обличчя, охопивши всі регіони країни.

Головною метою проведеного дослідження було виявлення ключових аспектів соціального становища та розвитку молоді в Україні, розкриття їхніх цінностей та вподобань. Крім того, в рамках цього дослідження проводився аналіз ефективних методів та можливих шляхів створення сприятливих умов для молоді на ринку праці. Відповідно до нових результатів дослідження, важливі життєві пріоритети молоді залишаються стійкими порівняно з попередніми роками. Зокрема, ці пріоритети включають сімейне щастя, збереження здоров'я, розвиток кар'єри, а також бажання досягнути фінансового благополуччя та використати свій потенціал і здібності. Вибір основних цілей та пріоритетів в житті сучасної молоді охоплює кілька сфер. Перша, як найбільша та вирішальна, включає бажання зберегти здоров'я та

мати фізично добре почуватися (75,7%), досягнути матеріального добробуту (58,7%), а також мати близьких та надійних друзів (45,8%) (рис. 2.4).

ЩО У ЖИТТІ Є НАЙВАЖЛИВИШИМ ОСОБИСТО ДЛЯ ВАС?

6



ЦІННОСТІ МОЛОДІ

Рис. 2.4 Основні пріоритети молоді

Примітка. Джерело: [30]

Другий аспект включає в себе бажання мати щасливу родину (40,9%), важливість відчуття захищеності та певності щодо майбутнього (39,7%), можливість особистісного розвитку (37,4%) та наявність цікавої та улюбленої роботи (37%). Також в цей аспект входить відчуття свободи та незалежності у власних рішеннях та діях (36,3%). Третя сфера особистого розвитку для молоді включає цікавий відпочинок (31,5%), важливість особистих стосунків (29%), можливість творчої або професійної самореалізації (25,3%) та бажання мати дітей (23,2%).

Переважно, серед особистих турбот молоді, найбільш поширеними є питання відсутності фінансових ресурсів – низький рівень оплати праці та стипендій (45,1%), стан здоров'я, як власний, так і близьких (35,2%), і відсутність вільного часу (37,7%) (рис 2.5).

ЯКІ ОСОБИСТІ ПРОБЛЕМИ ТУРБЮЮТЬ ВАС НАЙБІЛЬШЕ СЬОГОДНІ?

8



ЦІННОСТІ МОЛОДІ

Рис. 2.5 Проблеми, які найбільше турбують молодь

Примітка. Джерело: [30]

В сучасних умовах суспільні цілі, такі як свобода, самореалізація, і творчість, інколи не отримують належної уваги. До початку війни та економічних труднощів, важливішими були індивідуальний успіх та матеріальне благополуччя. Це спричиняло конфлікти між суспільними вимогами до молоді та їхньою готовністю відповідати цим вимогам. Ці конфлікти можна схарактеризувати так:

- держава потребує активних громадян, але багато молодих людей не розуміють своєї ролі;
- багато молодих людей не готові до реальностей сучасного життя;
- відсутність рівномірного розвитку навичок та якостей серед молоді;
- молодь не завжди розуміє сучасні методи та поведінкові стандарти [32].

Важливо підкреслити, що виклики соціалізації молоді відображають проблему формування ціннісних орієнтацій. З одного боку, суспільство

впливає на молодь, а з іншого, молодь освоює актуальний соціальний досвід, знання, традиції, норми, і цінності, які накопичуються та спадкові передаються від покоління до покоління.

Під час російсько-української війни відбулися зміни в ціннісних орієнтаціях молоді. З'явилася ясність у поняттях патріотизму та громадянського обов'язку, і молодь була активно залучена до суспільних проблем. Індивіди виявили готовність нести відповідальність не лише за своє майбутнє, але й за долю суспільства в цілому. Значна частина молоді була готова служити високим суспільним ідеалам [33]. Вони також розвинули самостійне мислення, що сприяло їх здатності приймати відповідальні рішення. Крім того, виявилася присутність соціальної солідарності та небайдужості до суспільних проблем. Події 2014 року, і конкретно Революція Гідності, мали суттєвий вплив на формування ціннісних орієнтацій, а саме готовність української молоді захищати незалежність і суверенітет своєї країни. Ці події внесли зміни в систему цінностей та ціннісні орієнтації молодого покоління України [34].

Аналізуючи світове дослідження цінностей, відоме як World Values Survey (WVS), що базується на Європейському дослідженні цінностей (EVS) і має статус одного з найвпливовіших та широко використовуваних міжнародних досліджень, де вивчається майже 120 країн і суспільств, що охоплює приблизно 95% світового населення, то можемо помітити збільшення частки тих, хто відчуває гордість своїм громадянством, в порівнянні з 2011 роком, що вказує на позитивну динаміку. У 2011 році Україна мала нижчий показник порівняно з більшістю країн Європейського Союзу. Проте, в 2023 році, цей показник практично відповідає середньому рівню країн ЄС. У 2011 році лише 67% громадян відчували гордість українським громадянством (26% відчували це дуже сильно, а 41% - скоріше). В 2020 році ця частка зросла до 82,2% (з 34,7% дуже гордих і 47,5% скоріше гордих). Зараз 94% опитаних громадян України відповідають, що вони дуже гордяться своїм українським

громадянством [35]. Щодо цінності релігії, то світове дослідження цінностей України виявило, що у 2020 році важливість релігії зменшилася. Тим не менше, Україна залишається більш релігійною, ніж більшість країн ЄС. Важливість виховання незалежності зменшилася, але важливість виховання рішучості у дітях зростає. Зміни у структурі фундаментальних цінностей та їх ієрархії відбуваються повільно, і певні коливання є відгуком на соціальну ситуацію під час проведення опитування. Українці стають менш залежними від держави і більше надіються на себе. Одночасно, патерналістські настанови є характерними для кожного другого індивіда. Українці рідше розраховують на себе, ніж жителі більшості країн ЄС [36].

Порівнюючи з іншими країнами, вона залишається найближчою до групи православних європейських країн, таких як Болгарія та Румунія. Проте Україна випереджає ці країни за багатьма показниками секулярних і раціональних цінностей, а також цінностей самовираження. Треба відзначити, що переважає позитивний тренд, вказуючи на розвиток України. У порівнянні з іншими православними країнами, Україна також вирізняється більшим акцентом на цінності самовираження. Це може свідчити про більшу важливість індивідуальних прав та свобод для українського суспільства. Загалом, це позитивне порівняння з іншими країнами свідчить про те, що Україна рухається вперед у відношенні до прийняття більш сучасних і прогресивних цінностей.

Після аналізу ціннісних орієнтирів в Україні та за кордоном, ми провели дослідження основних цінностей, що визначаються суспільними, культурними, та історичними впливами. Результатом цього аналізу стала структурована таблиця, яка відображає ключові цінності та переконання, що формуються в різних культурних та соціальних контекстах, надаючи можливість порівнювати та аналізувати їхні відмінності та схожості.

Таблиця 2.2

Порівняння ціннісних орієнтацій молоді в Україні та за кордоном

Цінність	Україна	Закордон
Сім'я	Найважливіша цінність, на якій ґрунтується суспільство.	Важлива цінність, але не ключова
Громада	Відчуття приналежності до спільного народу, спільної історії та культури.	Відчуття приналежності до країни, міста, регіону.
Віра	Вірування в Бога і духовність є важливою частиною життя багатьох українців.	Вважають віру та духовність важливими складовими свого життя.
Свобода	Незалежність і право жити за власними правилами є важливими для українців.	Незалежність і право жити за власними правилами є важливими для людей у всьому світі.
Правосуддя	Низький рівень довіри до справедливого правосуддя	Високий рівень довіри в справедливість і рівність перед законом.
Господарство	Працелюбність і прагнення до матеріального достатку є важливими для багатьох українців.	Прагнення до матеріального достатку є важливими для людей у всьому світі, але не завжди пріоритетним.
Освіта	Важливість отримання вищої освіти.	Важливість освіти та саморозвитку проте є необмеженість в часі, напрямках, кількості
Здоров'я	Важливість здоров'я та здорового способу життя.	Важливість здоров'я та здорового способу життя.
Щастя	Прагнення до щастя і задоволення життям.	Прагнення до щастя і задоволення життям.
Толерантність	Повага до інших культур і релігій.	Повага до інших культур і релігій.
Екологічність	В Україні недостатньо усвідомлене ставлення до збереження навколишнього середовища	Турбота про навколишнє середовище, високий рівень розвитку в питанні використання, сортування, утилізації та переробки
Соціальна справедливість	Рівність можливостей для всіх людей.	Рівність можливостей для всіх людей.

Примітка. Складено автором за даними [37].

Загалом, ціннісні орієнтири в Україні та за кордоном мають багато спільного. В обох випадках важливими є такі цінності, як сім'я, свобода, освіта, здоров'я та щастя. Однак, є і деякі відмінності, які пов'язані з історією, культурою рівнем довіри до правосуддя та соціально-економічним розвитком країн. В Україні більшою мірою цінуються такі цінності, як громада, віра та толерантність. Це пов'язано з історичним досвідом країни, яка тривалий час перебувала під владою інших держав, а також з її багатокультурним складом.

За кордоном, в більшості країн, цінуються такі цінності, як господарство, екологічність та соціальна справедливість. Це пов'язано з розвиненістю економіки та демократичних інститутів у цих країнах. Звичайно, це лише загальні тенденції, і в кожній конкретній країні можуть бути свої особливості.

Отже, результати, отримані в результаті опитування в рамках сьомої хвилі WVS, порівнюючи з іншими країнами, надають можливість розглядати Україну як частину європейського і світового культурного контексту. Це також допомагає розуміти напрямки формування ціннісних орієнтацій на основі системи європейських цінностей, таких як рівність перед законом, самореалізація, толерантність, відкритість до змін, індивідуальна відповідальність та взаємодопомога. Під впливом сучасних подій, що відбуваються в Україні помітно збільшився відсоток людей, які ідентифікують себе і пишаються своїм громадянством і для котрих зросла важливість таких цінностей, як «демократія» «свобода», «гуманність», «добробут», «справедливість», «повага до прав особистості», «стабільність»

Висновки до розділу 2

Для дослідження рівня психологічного благополуччя та цінностей студентів було обрано декілька методик. Перша методика, розроблена С.С. Бубновою, вивчає реалізацію ціннісних орієнтацій в конкретних умовах життєдіяльності. Друга методика, опитувальник "Індекс благополуччя WHO-5", адаптований К.В. Терещенко та іншими, вимірює рівень психологічного благополуччя особистості. Третя методика, модифікована шкала суб'єктивного благополуччя BBC-SWB, адаптована К.В. Терещенко та іншими, включає три субшкали. У дослідженні брали участь 30 осіб, усі з яких є студентами, з розподілом за статтю 86,7% жінок і 13,3% чоловіків. Розподіл за віком виявився різноманітним, охоплюючи широкий спектр вікових груп від 18 до 26 років.

Проведене дослідження вказує на те, що цінності студентів різних рівнів психологічного благополуччя відрізняються, відображаючи їхні внутрішні потреби та пріоритети. У випадку студентів із низьким рівнем благополуччя, ключовими є приємне проведення часу та соціальна підтримка, у той час як для тих, хто має середній рівень благополуччя, акцент робиться на відпочинку та міжособистісних відносинах. Високий рівень психологічного благополуччя в студентів супроводжується пріоритетами, пов'язаними із соціальною взаємодією, емоційною стабільністю та особистісним розвитком.

У сучасному світі, де глобалізація та транснаціональний обмін ідеями стають неодмінною складовою повсякденного життя, питання ціннісних орієнтацій набувають все більшої вагомості. Глобальний контекст впливає на усі аспекти життя, включаючи цінності та переконання, і молодь, яка представляє майбутнє суспільства, не може залишатися осторонь від цього процесу. Порівняння ціннісних орієнтацій молоді в Україні та в інших країнах важливо для розуміння того, наскільки схожі чи відмінні цінності та переконання нового покоління в різних культурних та соціальних контекстах.

Це допомагає виявити спільні цінності, які об'єднують молодь з різних країн, а також розуміти, які аспекти культурного спадку та історії впливають на їхні ціннісні уявлення. Ситуація повномасштабного вторгнення росії на територію України та результати цієї війни суттєво впливають на формування ціннісних орієнтацій української молоді. Ця війна призводить до надзвичайних і важких викликів для молоді України, яка вимушена стикатися з воєнними подіями, гуманітарною кризою, економічними обмеженнями і соціальними та психологічними травмами.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ ЯК ФАКТОР ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

3.1 Роль соціальної підтримки у формуванні психологічного благополуччя студентів

Соціальна підтримка виступає ключовим елементом формування психологічного благополуччя через ціннісні орієнтації, оскільки вона надає молоді можливість відчувати себе підтриманими та впевненими у своїх цінностях. Сприяючи розвитку позитивних ціннісних орієнтацій, соціальна підтримка створює умови для формування стійкого психологічного благополуччя у молоді, допомагаючи їм подолати стреси та впоратися з життєвими викликами. Цей процес має глибокий і багатогранний характер, і може бути визначено так (рис. 3.1):

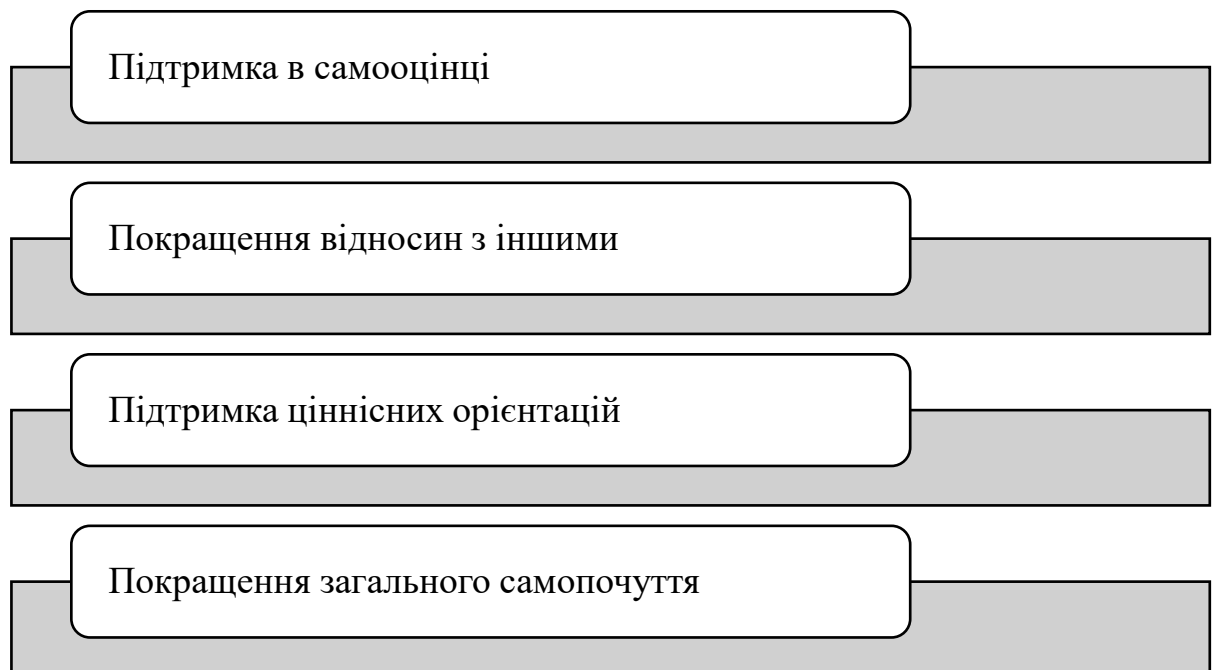


Рис. 3.1 Вплив соціальної підтримки на формуванні психологічного благополуччя

Примітка. Складено автором.

Соціальна підтримка сприяє формуванню позитивної самооцінки. Коли людина відчуває, що її оточення підтримує та цінує, це сприяє позитивній взаємодії, впевненості в собі, самовизначенню та зменшенню відчуття ізоляції і самотності, роблячи її більш впевненою і свідомою власної цінності. Крім того, соціальна підтримка сприяє розвитку позитивних відносин з іншими людьми. Вона сприяє встановленню ближчих зв'язків, розбудові дружби та інших міжособистісних взаємодій. Сприятливе соціальне оточення може впливати на формування ціннісних орієнтацій особистості. Наприклад, коли людина відчуває підтримку у цінностях, які вона вважає важливими, це сприяє її психологічному благополуччю. У такому сприятливому оточенні людина набуває можливість виражати та втілювати свої цінності, що, в свою чергу, зміцнює її психологічну стійкість та робить її більш усвідомленою та збалансованою в сфері власних цінностей [38].

Підтримка від близьких людей може допомогти подолати труднощі та вибудувати психологічну стійкість. Спільнота та соціальні зв'язки можуть зробити життя більш насиченим і значущим. Відчуття включеності до спільноті та позитивне оточення, яке надає підтримку, виявляються ключовими елементами формування психологічного благополуччя особистості. Цей важливий аспект нашого життя виявляє великий вплив на наше самопочуття та загальний стан емоційного комфорту. Спілкування та взаємодія зі соціальним середовищем відкривають перед нами можливість розкриття власної особистості та взаємодії з різноманітними індивідуальностями. Це взаємодія не лише сприяє формуванню позитивного ставлення до себе, але і визначає наш погляд на інших та оточуючий світ. Зокрема, соціальна підтримка виявляє значний вплив на самосприйняття. Взаємодія з людьми, які надають підтримку та розуміння, формує віру в свої сили та цінність в групі, що в свою чергу, сприяє підвищенню рівня самоповаги та впевненості у власних здібностях.

Соціальна підтримка може набувати різних форм та виражатися в різних сферах життя (табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Форми соціальної підтримки та вплив на ціннісні орієнтири

Соціальна підтримка	Вплив на цінності та благополуччя
Підтримка від родини	Розвиток цінностей, пов'язаних з родинними відносинами. Підвищення самооцінки.
Дружні стосунки	Формування цінностей дружби та взаємодопомоги. Підвищення самопочуття.
Участь в соціальних спільнотах	Вплив на розвиток духовних цінностей. Пошук підтримки в релігійних або громадських спільнотах.
Психологічна підтримка	Покращення самооцінки та розвитку психологічної стійкості.

Примітка. Складено автором

Родинні відносини є важливим джерелом соціальної підтримки. Підтримка від батьків, партнерів, дітей або інших членів родини може впливати на ціннісні орієнтації особистості. Наприклад, дружні та підтримуючі відносини в сім'ї можуть сприяти розвитку цінностей, пов'язаних з родинними традиціями та відношеннями. Соціальна підтримка від друзів і колег також грає важливу роль у формуванні ціннісних орієнтацій. Дружні відносини можуть впливати на цінності, пов'язані з дружбою, взаємодопомогою і соціальною підтримкою.

Участь у соціальних спільнотах, таких як релігійні організації, громадські об'єднання або благодійні організації, може впливати на ціннісні орієнтації. Наприклад, релігійна спільнота може сприяти формуванню духовних цінностей та відношень. Практика консультування та психологічної підтримки може допомагати особистості розвивати позитивні цінності та відношення до себе. Професійний психолог або консультант може сприяти покращенню самооцінки та розвитку психологічної стійкості.

Для покращення рівня соціальної підтримки в країні можна взяти на увагу кращі практики та світовий досвід. За зразком зарубіжних країн, можна розвивати створення та фінансування молодіжних центрів і клубів, де молодь може зустрічатися, обмінюватися ідеями та брати участь у різноманітних

культурних та освітніх заходах. Це сприятиме формуванню спільноти та підтримці молодих людей. До прикладу, Канада має розвинену систему підтримки молоді через молодіжні центри, програми зайнятості та фінансову допомогу для студентів. Крім того, уряд Канади активно працює над розвитком молодіжних політик та консультаціями з молоддю при прийнятті рішень.

Розробка програми підтримки зайнятості для молоді, включаючи стажування, практику та підготовку до роботи, може бути одним з способів досягнення цієї мети. Це допоможе молодим людям знайти роботу та набути необхідний досвід. У Норвегії такого роду програми зайнятості є дуже поширеними для молоді, які включають стажування та навчання на робочому місці. Країна також має ефективну систему соціальних послуг та підтримки для молоді, включаючи доступ до психологічної допомоги. Швеція володіє добре розвинутою системою стажування для молоді, де студенти та випускники можуть отримувати практичний досвід роботи в компаніях та організаціях [39]. Це сприяє легшому працевлаштуванню та розвитку кар'єри. У Нідерландах також існують програми та агентства, які надають підтримку молоді в пошуку роботи та стажування. Це може включати підготовку резюме, співбесіди та консультації з кар'єрними питаннями. Застосування подібних елементів цих практик в Україні може сприяти поліпшенню можливостей молоді для знаходження роботи та розвитку їхнього професійного потенціалу. Також важливо враховувати наявність ефективної системи психологічної та соціальної підтримки молоді для забезпечення їхнього психологічного благополуччя в період пошуку роботи та адаптації до ринку праці. Між новими підходами та стратегіями, які можна використовувати при роботі з молоддю, варто розглянути наступні ініціативи:

- утворення агентств сприяння зайнятості молоді, призначених для створення умов та гарантій, які дозволять молоді реалізувати своє право на працю, підвищити соціальний захист від безробіття та покращити своє фінансове становище;

- підтримка можливостей для трудового влаштування учнів та студентів у вільний від навчання час;
- звільнення від оподаткування заробітної плати учнів, які брали участь у громадських роботах під час літніх місяців, зокрема дітей, які потребують соціального захисту, таких як сироти та діти з багатодітних сімей, зареєстрованих в органах внутрішніх справ;
- створення бізнес-шкіл з метою сприяння підприємницькій активності та підвищення конкурентоздатності молоді на ринку праці;
- організація ярмарків вакансій для молоді, яка готується закінчити навчання у вищих навчальних закладах.

Волонтерство може відігравати значну роль у формуванні психологічного благополуччя молоді, особливо в період війни, через ціннісні орієнтації та позитивний вплив на психологічне самопочуття. Прикладами успішних практик є волонтерські ініціативи в Сполучених Штатах Америки та Великобританії, де громадяни добровільно надають свій час і навички, щоб підтримувати інших і сприяти загальному добробуту суспільства. Держава може сприяти цьому заходам, створюючи механізми для реєстрації та навчання волонтерів. Молодь, яка вступає в сферу волонтерства, має можливість навчатися та розвивати різні навички, які будуть корисні в майбутньому. Це може включати комунікативні, організаційні, лідерські та інші навички, які покращують їхні шанси на успіх у навчанні та роботі. Крім того, участь у волонтерських проєктах, особливо в період війни, може надати молоді відчуття, що вони приносять користь, допомагаючи іншим у складних ситуаціях. Це сприяє формуванню позитивної самооцінки та психологічного комфорту. Також важливо відзначити, що правове регулювання трудових відносин у сфері волонтерства відкриє можливість добровольцям офіційно засвідчувати свою активність, працюючи на певних посадах у відповідних організаціях [40]. Ця можливість формалізації трудових відносин для добровольців забезпечить їм швидше працевлаштування та адаптацію до

роботи, оскільки офіційний трудовий стаж підтвердить їхній фактичний досвід і соціальну активність.

Держава має сприяти стимулюванню активності громадян у громадському секторі. Наприклад, в Німеччині існує державна програма підтримки волонтерів, де активісти можуть користуватися певними пільгами та отримувати знижені податки. У США, великою мірою, саме волонтери займаються будівництвом соціального житла, яке доступне для соціально вразливої молоді. У Європейському Союзі та Сполучених Штатах Америки волонтери також користуються певними перевагами при працевлаштуванні, основним чином завдяки своєму безкорисливому досвіду [41]. Наприклад, багато європейських та американських організацій вимагають від кандидатів мати певну кількість відпрацьованих годин у ролі волонтера (волонтерських кредитів) для працевлаштування, вступу в заклади вищої освіти або успішного закінчення вищого навчального закладу. Важливо відзначити, що участь молоді в волонтерській діяльності сприяє формуванню у них соціальної адаптованості, або здатності адаптуватися до різних умов сучасного суспільства. Це включає в себе здатність задовольняти індивідуальні потреби та створювати умови для здорового та щасливого життя в суспільстві. Такі особи легше взаємодіють з різними соціальними групами, оскільки їм властивий вищий рівень взаєморозуміння та комунікації з представниками різних соціальних верств. У процесі волонтерської діяльності молодь також розвиває важливу рису для своєї професійної діяльності - відповідальність, яка є основою активної громадянської позиції [42]. Крім того, волонтери формують етичні стандарти, які визначають основні принципи поведінки та комунікації. Ці навички та цінності можуть бути корисними в майбутній професійній діяльності. Особливо важливою є роль волонтерської діяльності в формуванні професійних навичок молодих людей, які планують працювати в професіях, де важлива взаємодія з іншими людьми та надання кваліфікованої допомоги. Це стосується вчителів, психологів, юристів, лікарів, соціальних

педагогів, соціальних працівників та інших сфер професійної діяльності, де важливо вміти спілкуватися та надавати підтримку в соціальній сфері тощо.

Травматичні події, що сталися в Україні за останні роки, спричинили колективну психотравматизацію суспільства і поставили перед громадянами значні завдання збереження ментального здоров'я. Різка зміна соціальних і психологічних умов вимагає швидкої адаптації як на рівні суспільства, так і на особистісному рівні. Ця адаптація є важливою умовою для подолання негативних психоемоційних та соціальних наслідків, що виникли внаслідок поточної ситуації. Створення нового досвіду, особливо в умовах травматичної нестабільності, є одним із ключових факторів у подоланні негативних викликів для ментального здоров'я українців.

Психологічна підтримка молоді відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні позитивного психічного здоров'я, яке є основною психологічною підставою для досягнення позитивних життєвих пріоритетів особистості. Це включає реалізацію власного потенціалу, успішне подолання труднощів, продуктивну та плідну працю, а також досягнення психологічного благополуччя. Однією з основних особливостей цього підходу є перехід від концентрації на симптомах і дефіцитах до акценту на розвитку та підтримці внутрішніх ресурсів особистості. Зміна фокусу психологічних втручань від проблем до розв'язання є характерним для концепції позитивного підходу. Це підхід розширює можливості розвитку внутрішніх ресурсів особистості з метою досягнення станів оптимального функціонування, психологічного благополуччя, якості життя та інших позитивних результатів. У цьому позитивному контексті психічне здоров'я стає основою психологічного благополуччя та ефективного функціонування людини, де вона може реалізовувати свій власний потенціал, успішно подолати труднощі і працювати продуктивно. В останні роки цей напрям досліджень отримав велику увагу як у вітчизняній, так і світовій психології особистості. Він набув пріоритетного

статусу в дослідженнях, спрямованих на розуміння психологічного благополуччя, ментального здоров'я та засобів підвищення якості життя.

Сьогодні важливо заохочувати громадян до активної участі в соціальних ініціативах та громадських об'єднаннях, де вони можуть надавати підтримку один одному та розвивати соціальні мережі, а також важливе сприяння громадським ініціативам, які розробляють молодь. Це може включати фінансування проєктів, які вирішують соціальні проблеми, та створення платформ для виразу молодіжних думок. До прикладу, Швеція сприяє активному участю молоді в суспільних справах та політичних процесах. Молодіжні організації мають значний вплив на формування політики щодо молоді. Країна також надає підтримку проєктам та ініціативам, які розробляють молодь.

Головною метою молодіжної політики у сфері соціальної підтримки є пом'якшення негативних наслідків економічної нестабільності, зменшення соціальної нерівності та підвищення ефективності соціального захисту, щоб надати активній молоді більше можливостей та свободи вибору. Основні напрями цієї політики включають:

- сприяння економічному розвитку молодих сімей та надання підтримки для створення власного джерела доходу;
- створення можливостей для зайнятості молодих людей через розвиток ринку праці та програми професійної підготовки;
- покращення якості освіти та розвиток програм, що сприяють особистому росту молоді;
- надання допомоги та підтримки молоді у випадках кризових ситуацій, таких як безробіття чи катастрофи;
- сприяння розвитку творчих здібностей та навичок у молоді для стимулювання інновацій та підприємництва;
- запобігання деструктивній поведінці, включаючи наркоманію та інші небезпечні звички;

– сприяння розвитку громадських ініціатив та організацій, що працюють на користь молоді.

Незважаючи на певні досягнення в цій галузі, існують важливі проблеми, зокрема недостатнє фінансування. Фінансова та економічна криза в Україні за останні роки ускладнила економічну та політичну ситуацію в країні, а повномасштабне вторгнення ще більше погіршило соціальне положення молоді. За кращих умов молодіжна політика повинна передбачати виділення великих матеріальних ресурсів з державного бюджету і створювати стимули для інвестування у освіту та розвиток молоді.

Отже, використання світових прикладів та стратегій для покращення соціальної підтримки молоді може слугувати важливим кроком для підвищення їхнього благополуччя та соціальної інтеграції. Створення молодіжних центрів, програм зайнятості та психологічної підтримки, а також активне залучення молоді до процесу прийняття рішень, є ключовими елементами підвищення рівня соціальної підтримки. Ці стратегії допомагають молоді розвивати навички, необхідні для успішного життя, та сприяють формуванню позитивної самооцінки та ціннісних орієнтацій. Використання цих прикладів з інших країн може надати країні ідеї та інновації для покращення соціальної підтримки молоді та забезпечення їхнього успіху в суспільстві.

3.2 Способи формування позитивних ціннісних орієнтацій серед студентів

Питання формування ціннісних орієнтацій у молоді завжди було актуальним у суспільному дискурсі. Молодь – це майбутнє, і їхні цінності формують основу суспільства в найближчому майбутньому. Тому розуміння та сприяння розвитку позитивних ціннісних орієнтацій важливо для стабільності та процвітання будь-якої країни. В умовах погіршення соціально-економічного

стану країни, сучасна молодь стикається з численними проблемами, які суттєво обмежують сталі розвиток суспільства. Ця група індивідів відчуває, що вони не можуть бути корисні для суспільства та часто не знають, як обрати правильний шлях у житті.

Війна в країні та економічні труднощі відчутно вплинули на рівень життя та соціальний статус молодих людей. В сучасних умовах українська молодь є однією з найбільш уразливих груп з економічної та правової точки зору. Вони живуть в умовах високої соціальної напруги та психологічного дискомфорту. Ця ситуація призводить до поширення серед молоді таких проблем, як наркоманія, токсикоманія, алкоголізм, проституція та інші негативні явища. Різноманітність цих проблем призводить до відчуження молоді від соціальних стандартів і розповсюдження негативного впливу серед широких мас. Відчуваючи втрату віри у власні можливості та намагаючись уникнути проблем, молодь часто звертається до нетрадиційних релігійних організацій, які впливають на них як психологічно, так і фізично. Для держави залишаються актуальними питання стосовно формування ціннісних орієнтацій у молоді, зокрема формування здорового способу життя. Аналіз зайнятості молоді свідчить про те, що ситуація на ринку праці є досить нестабільною через високий рівень економічної пасивності молоді. Надалі залишається нерозв'язаною проблема невідповідності потребам ринку праці та системи професійної освіти. На законодавчому рівні вже існують заходи для розвитку альтернативних шляхів включення молоді на ринок праці, але цей напрямок потребує поліпшень, зокрема в розвитку підприємницького духу серед молоді.

Одним з найважливіших способів впливу на формування позитивних цінностей у молоді є освіта. Освітні заклади відіграють значну роль у вихованні молодого покоління, і вони можуть вносити вагомий вклад у цей процес, включаючи етичні аспекти та цінності в свою навчальну програму. Вчителі та педагоги в цьому контексті мають особливе значення, оскільки вони

виступають не лише як носії знань, а й як приклади та вихователі, які сприяють формуванню моральної та соціальної свідомості своїх учнів [43]. Важливим аспектом освіти є те, що вона може надати молоді можливість вивчати та розуміти різні аспекти цінностей, етики та моралі. Одним із методів формування позитивних цінностей через освіту є Навчальні програми можуть включати в себе дисципліни, спрямовані на розгляд ціннісних питань та етичних дилем. Діалог та обговорення таких питань у класі допомагають учням розробляти власні ціннісні погляди та розуміти значення моральних принципів. Педагоги, які діють як приклади для своїх учнів, мають велике вплив на формування їхніх цінностей. Вони повинні не лише передавати інформацію, але й виявляти високий ступінь моральної та етичної свідомості. Взаємодія з педагогами, які демонструють позитивні цінності у своєму житті, надихає молодь на наслідування. Прикладом світового досвіду в цій сфері є Фінляндія, яка відома своєю успішною системою освіти та соціальною підтримкою. Країна пропонує безкоштовну вищу освіту, а також надає студентам стипендії та фінансову підтримку. Крім того, Фінляндія активно розвиває молодіжні центри, де молодь може отримати інформацію, підтримку та участь у різних програмах. Загалом освіта є потужним інструментом у формуванні позитивних цінностей у молоді. Вона надає можливість не лише набутти знань, але й розвивати моральну свідомість та цінності, які сприяють покращенню суспільства і розвитку позитивної громадянської активності серед молоді. Тому важливо приділяти належну увагу формуванню цих цінностей у навчальних програмах та практиці педагогічної діяльності.

Якщо розглядати питання освіти, то варто наголосити і на тому, що потрібно включати в освітні програми фінансову грамотність для молоді, щоб громадяни могли керувати своїми фінансами та планувати майбутнє. Вони повинні навчитися планувати бюджет, раціонально використовувати гроші та зберігати. Це робить їх більш фінансово незалежними та здатними приймати розсудливі рішення щодо грошових питань. Знання фінансових принципів

допомагає молодим людям уникати фінансових криз та ризиків, таких як заборгованість та інші проблеми, пов'язані з неправильними фінансовими рішеннями, допомагає ефективно планувати своє майбутнє, включаючи пенсійне забезпечення, інвестиції та накопичення. Розуміння фінансових аспектів споживання та інвестицій сприяє формуванню соціальної відповідальності серед молоді, адже вони розуміють важливість глобальних фінансових та екологічних питань. Одним із інструментів може бути і освітні курси на платформах «Дія. Освіта». Зокрема, зацікавлені особи можуть переглянути освітній серіал «Базові принципи працевлаштування та фінансової грамотності» [22], «Фінансовий сінсей». Ці серіали включають модулі щодо фінансової грамотності, де обговорюються питання планування бюджету, основи інвестицій, управління боргом та інші фінансові аспекти, які важливі для кожної особи. Використання цих освітніх ресурсів може допомогти молоді набути необхідні навички для успішного працевлаштування та розуміння основ фінансів, що стане підґрунтям для їхнього фінансового благополуччя та майбутнього успіху. Такі курси сприяють розвитку освіченого та фінансово грамотного покоління.

Психологічна підтримка є одним із методів формування позитивних ціннісних орієнтацій у молоді. Цей метод базується на психологічних принципах та прийомах, спрямованих на підвищення психологічного комфорту, самосвідомості та моральної стійкості молодих людей. Потрібно взяти на увагу практику розвинених країн, де існують програми психологічної підтримки населення в умовах стресу, кризи або надзвичайних ситуацій. Забезпечення доступу до консультування та психотерапії може допомогти підтримувати психологічне благополуччя громадян.

Проведення індивідуальних або групових консультацій з молоддю є однією із формою психологічної підтримки з метою вирішення особистих питань, розв'язання конфліктів та сприяння самопізнанню. Психологічна консультація - це процес, під час якого психолог або кваліфікований фахівець

зустрічається з молоддю і надає їм психологічну підтримку та поради для вирішення особистих питань і проблем. Ця консультація може бути проведена як індивідуально, так і у груповій формі, залежно від потреб та специфіки ситуації. Основні цілі психологічної консультації включають у себе розв'язання особистих питань, розв'язання конфліктів та сприяння самопізнанню. Результатом психологічної консультації може бути зміна уявлень, прийняття рішень або здобуття навичок для подолання труднощів у житті. Сьогодні роль фахівців в цій сфері є надзвичайно важливою, адже психологічний стан та психічне здоров'я під час воєнних дій є вкрай важливим. Багато людей переживають виснаження, спустошення, втому, відчувають тривогу й паніку, деякі втратили домівки, змушені були стати внутрішньо-переміщеними особами, хтось перебував або перебуває досі під окупацією чи під постійними обстрілами. У таких складних умовах психологічні консультації виявляються надзвичайно важливими та корисними. Вони допомагають особам подолати травматичний досвід та почати займатись власним психологічним відновленням, адаптуватись до нових умов, керувати тривогою та панікою, розвивати механізми саморегуляції, відновлювати психічне здоров'я та здатність до нормального функціонування, виражати свої емоції та думки у безпечному середовищі. Зокрема, особливий підхід потрібний і до військових, котрі були чи перебувають у зоні бойових дій чи до тих, що знаходились у полоні.

Використання психологічних прийомів та методів для зміни негативних стереотипів, переконань та цінностей у молоді не лише є ефективним, але й представляє собою ключовий інструмент впливу на психологічний та соціокультурний контекст сучасного суспільства (рис. 3.2). Використання психологічних прийомів та методів для зміни негативних стереотипів у молоді є не лише ефективним, але і стратегічно важливим елементом впливу на формування позитивного соціокультурного контексту. Це сприяє створенню толерантного, взаєморозуміючого суспільства, де кожна особа має можливість

розкрити свій потенціал та сприймати різноманіття як джерело багатства та розвитку.

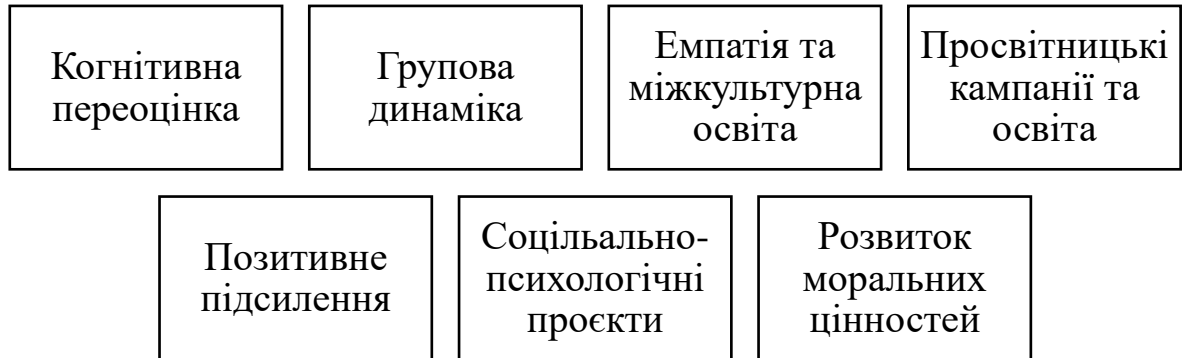


Рис. 3.2 Психологічні прийоми та методи для зміни негативних стереотипів, переконань та цінностей у молоді

Примітка. Складено автором.

Психологи можуть використовувати метод когнітивної переоцінки для допомоги молоді переосмислити негативні стереотипи та переконання, які можуть бути завдані шкоди їхньому психологічному благополуччю. Це включає в себе аналіз і переоцінку надійних доказів та раціональних аргументів проти стереотипів. Також психологи можуть сприяти розвитку емпатії у молоді та поглиблювати їхнє розуміння різних культур та переконань [44]. Це може допомогти зменшити стереотипи та підвищити відкритість до різноманітності. Одним із методів є заохочувати позитивну поведінку та відношення у молоді, щоб змінити їхні цінності та переконання. Це може включати в себе похвалу, нагороди та підтримку для позитивних змін. Робота в групі психологічного підтримання дозволяє молоді обговорювати свої стереотипи та переконання, спільно шукати рішення та підтримувати один одного в процесі змін. Використання освітніх програм та кампаній для надання інформації про негативні стереотипи та їхні наслідки може сприяти їхньому зменшенню серед молоді. Застосування цих психологічних прийомів та методів дозволяє покращити свідомість та сприяти позитивним змінам у

стереотипах, переконаннях та цінностях молоді, сприяючи більш відкритому, толерантному та розуміючому суспільству. Один із шляхів розвитку позитивних цінностей у молоді полягає в розробці та впровадженні проектів та програм, спрямованих на поліпшення психологічного комфорту, підвищення самоповаги та розвиток емоційної інтелігентності у молоді [45]. Такі проекти можуть включати в себе тренінги з самопізнання, розвитку міжособистісних відносин, а також роботу над власними стереотипами і переконаннями. Цей підхід сприяє позитивним змінам у сприйнятті себе та інших, а також формуванню здорових цінностей та етичних принципів у молоді, зокрема відповідальності та соціальної справедливості.

Отже, у прагненні формувати позитивні ціннісні орієнтації у молоді, ключовим є використання різноманітних методів та психологічних прийомів. Важливо створити середовище, де молодь може розвивати свою самоповагу, розуміння важливості етичних норм і соціальної справедливості. Проекти та програми, спрямовані на психологічний комфорт та самопізнання, грають важливу роль у цьому процесі. Відповідальна робота з молоддю допомагає створити позитивний вплив на їхнє моральне та ціннісне становище, що є важливою передумовою для сталого розвитку суспільства.

3.3 Співвідношення індивідуальних та колективних цінностей студентів

У сучасному освітньому контексті студентські роки визначаються не лише навчанням і здобуттям фахових компетенцій, а й формуванням особистісних рис, які визначатимуть траєкторію індивіда в майбутньому. Однією з ключових складових цього формування є ціннісні орієнтації, які визначають систему цінностей кожного студента.

Ціннісна система орієнтацій представляє собою не лише накопичення інформації, але й комплексну структуру когнітивних формувань (уявлень,

понять, ідей), що взаємодіють із конкретними емоційно-вольовими компонентами. У результаті ця система упорядковує певний набір переконань, ідеалів та заборон, які особистість приймає як внутрішні принципи, підпорядковані визначеній особистісній логіці [46]. Перш за все, необхідно визначити термін "індивідуальні цінності", які представляють собою особисті переконання, відношення та важливості, які визначають життєвий пріоритет для конкретного студента. Індивідуальні цінності можуть бути формовані особистим досвідом, культурними чинниками чи впливом сім'ї та оточення. Напротивагу індивідуальним цінностям стоять колективні цінності, які є внутрішньою частиною культури, соціуму чи групи. Ці цінності формуються на основі спільних переконань та прийнятих норм, визначаючи суспільний порядок та роль кожного члена групи в цьому порядку [47].

Колективні цінності студентів відображають сукупність переконань, ідеалів та пріоритетів, які вони спільно приймають у межах своєї соціальної групи. Ці цінності формуються внаслідок взаємодії індивідів у навчальному середовищі, а також під впливом культурних, історичних та соціальних чинників. Вони відображають загальні цінності та ідеали, які визначають стосунки між членами групи, їхні погляди на соціальну справедливість, етику та мораль [48]. Колективні цінності студентів можуть включати в себе різноманітні аспекти, такі як колективна відповідальність, співпраця, взаємопідтримка та толерантність. Вони відображають загальні цілі та ідеали групи, що сприяє формуванню відчуття приналежності та співпраці між її членами. Колективні цінності студентів можуть впливати на їхню поведінку, вибори та взаємодію з навколишнім середовищем. Вони також можуть впливати на формування індивідуальних цінностей студентів, адже спільні переконання та цілі можуть впливати на формування особистої ідентичності та життєвої позиції. Колективні цінності студентів важливі для підтримки соціального та емоційного благополуччя групи, а також для створення сприятливого навчального середовища, де кожен член групи може відчувати себе

підтриманим та захищеним. Тому важливо вивчати та розуміти колективні цінності студентів, щоб сприяти їхньому гармонійному розвитку та самореалізації у навчальному середовищі [49].

Індивідуальні цінності студентів є унікальним комплексом переконань та пріоритетів, які визначають їхній особистісний курс в житті. Наше дослідження покликане розглянути різноманіття цих цінностей, а саме - допомога та милосердя до інших людей, приємне проведення часу та відпочинок, кохання, визнання та повага людей та вплив на оточуючих, спілкування, пізнання нового у світі, природі та людині, здоров'я, пошук та насолода прекрасним, високий матеріальний добробут. Допомога та милосердя до інших людей є важливим аспектом індивідуальних цінностей студентів. Бажання допомагати іншим виявляється в активній участі в соціальних програмах, волонтерській діяльності та різноманітних благодійних ініціативах. Це свідчить про готовність студентів робити світ кращим, вносячи свій внесок у допомогу та розвиток спільності. Приємне проведення часу та відпочинок є важливими для студентів, які активно займаються властивими інтересами та хобі. Ці цінності можуть включати в себе різноманітні види розваг, спорту, подорожей або інших занять, які надають їм задоволення та відпочинок від навчання та рутинних справ. Кохання є суттєвою складовою індивідуальних цінностей студентів. Вони можуть прагнути глибоких взаємин, створення родини, або виявляти інші форми кохання у своєму житті. Ця цінність впливає на їхні вибори та взаємодії в особистому житті [50].

Визнання та повага людей та вплив на оточуючих є важливими для самовизначення студентів у соціумі. Домагання досягнень та впливу може стати джерелом мотивації для їхніх дій та виборів, визначаючи їхню особистісну логіку у соціальних відносинах. Спілкування виявляється в індивідуальних цінностях студентів через бажання побудувати взаєморозуміння та глибокі стосунки з іншими людьми. Соціальна взаємодія та здатність ефективно спілкуватися можуть визначати їхні взаємини як у

навчальному середовищі, так і в особистому житті. Пізнання нового у світі, природі та людині є важливою цінністю для студентів, які прагнуть розширювати свої знання та розуміння навколишнього світу. Цінність пізнання може виявлятися у навчальних досягненнях, академічних інтересах та бажанні розкрити нові горизонти. Здоров'я є важливим аспектом індивідуальних цінностей студентів, оскільки воно визначає їхню фізичну та емоційну готовність до навчання та життя в цілому. Бажання зберігати та зміцнювати своє здоров'я впливає на їхні вибори щодо харчування, фізичної активності та інших здоров'язберігаючих звичок.

Пошук та насолода прекрасним є важливими для студентів, які прагнуть відкривати красу у різноманітних аспектах життя. Цінність цієї насолоди може проявлятися у художньому вираженні, культурних заходах та інших формах творчого самовираження. Високий матеріальний добробут стає частиною індивідуальних цінностей студентів, визначаючи їхні можливості та стандарти життя. Бажання досягти фінансового успіху та комфорту може впливати на їхні вибори щодо кар'єри та фінансового планування. Усі ці індивідуальні цінності, вивчені в рамках нашого дослідження, взаємодіють та впливають на формування особистості студента, визначаючи його світогляд та життєві пріоритети. Розглядаючи цінності як ключовий елемент формування особистості, стає очевидним, що розуміння їх є важливим кроком для створення сприятливого навчального середовища. Врахування індивідуальних цінностей дозволяє адаптувати педагогічні підходи та методи до потреб студентів, сприяючи їхньому більш повному та глибшому розвитку (рис. 3.3). В загальному, індивідуальні та колективні цінності можна розглядати як важливий фундамент для формування гармонійного співжиття та успішного розвитку студентів.

Індивідуальні цінності	Колективні цінності
<ul style="list-style-type: none"> • Допомога та милосердя до інших людей • Приємне проведення часу та відпочинок • Кохання • Визнання та повага людей та вплив на оточуючих • Спілкування • Пізнання нового у світі, природі, людині • Здоров'я • Пошук та насолода прекрасним • Високий матеріальний добробут 	<ul style="list-style-type: none"> • Колективна відповідальність • Спільні розваги та відпочинок • Спільне виявлення любові та підтримки • Толерантність • Спільна мета та взаємодія для досягнення цілей • Створення відкритої та дружньої атмосфери • Обмін знаннями • Здоровий спосіб життя та взаємна підтримка • Розвиток та вдосконалення культурних цінностей • Економічна стабільність та рівність

Рис. 3.3. Індивідуальні та колективні цінності молоді

Примітка. Складено автором.

Аналізуючи колективні та індивідуальні цінності студентів, можна виявити важливі аспекти, що визначають їхнє ставлення до себе та оточуючого світу. Індивідуальні цінності є внутрішніми орієнтирами, визначаючи особистий шлях кожного студента, тоді як колективні цінності формуються в контексті спільної діяльності та взаємодії в групі. Індивідуальні цінності студентів відображають глибокі аспекти їхньої особистості та пріоритети, які вони ставлять у власному житті. Допомога та милосердя до інших людей вказує на великодушність та соціальну відповідальність студентів, які розглядають допомогу іншим як важливу складову свого життя. Приємне проведення часу та відпочинок свідчать про прагнення до емоційного благополуччя та збереження психічного здоров'я. Кохання, визнання та повага людей та вплив на оточуючих відображають бажання мати значущі взаємини та впливати на світ навколо себе. Спілкування та пізнання нового у світі, природі, людині свідчать про інтелектуальну активність та допитливість

студентів. Здоров'я та пошук та насолода прекрасним вказують на свідомий вибір зберігати фізичне та емоційне здоров'я та шукати радість у прекрасному. Високий матеріальний добробут являє собою прагнення до економічної стабільності та комфортного життя.

З іншого боку, колективні цінності студентів визначають загальний менталітет та цілі групи. Колективна відповідальність та толерантність вказують на важливість спільної відповідальності та поваги різноманітності в групі. Спільні розваги та відпочинок, спільне виявлення любові та підтримки, а також створення відкритої та дружної атмосфери визначають потребу студентів у спільній діяльності, взаємодії та підтримці. Спільна мета та взаємодія для досягнення цілей відображають групову спрямованість та здатність до спільної дії для досягнення конкретних результатів. Обмін знаннями та розвиток культурних цінностей підкреслюють важливість спільного навчання та культурного обміну в групі. Здоровий спосіб життя та взаємна підтримка виявляються в усвідомленому виборі здорових звичок та готовності допомагати одне одному у збереженні фізичного та емоційного благополуччя. Економічна стабільність та рівність стають фундаментом для стабільності в групі та можливості рівної участі кожного студента в її житті. Порівнюючи індивідуальні та колективні цінності, можна визначити, що перші орієнтовані в основному на внутрішній світ особистості, її бажання та прагнення, тоді як останні визначають відносини та взаємодію в групі. Однак, незважаючи на цю відмінність, індивідуальні та колективні цінності взаємодіють та взаємопоєднуються, створюючи унікальну сукупність цінностей, що визначають студентське співтовариство.

Отже, індивідуальні та колективні цінності взаємодіють, створюючи унікальний менталітет та впливаючи на розвиток особистості у навчальному середовищі. Враховуючи ці взаємозв'язки, можна розглядати студентське середовище як місце, де індивіди спільно розвиваються та досягають успіху, враховуючи та поважаючи індивідуальність кожного члена групи.

Висновки до розділу 3

Впровадження міжнародних практик та стратегій з метою удосконалення соціальної підтримки молоді може суттєво покращити їхнє благополуччя та сприяти їхній соціальній інтеграції. Розвиток молодіжних центрів, ініціатив щодо зайнятості та надання психологічної підтримки, у поєднанні з активною участю молоді у процесах прийняття рішень, визначають ключові чинники, які сприяють підвищенню рівня соціальної підтримки. Впровадження подібних підходів з інших країн може стати джерелом новаторських ідей та концепцій для покращення системи соціальної підтримки молоді й забезпечення їхнього успіху у суспільстві.

Для виховання у молоді позитивних цінностей необхідно використовувати різноманітні методи та психологічні прийоми. Ключовим аспектом є створення оточення, в якому молодь може розвивати свою самоповагу етичних принципів і соціальної справедливості. Проекти та програми, спрямовані на підтримку психологічного комфорту та самопізнання, грають важливу роль у цьому процесі. Тривала та відповідальна робота з молоддю допомагає створити позитивний вплив на їхнє моральне та ціннісне сприйняття, що є ключовою передумовою для сталого розвитку суспільства.

У процесі аналізу співвідношення індивідуальних та колективних цінностей студентів стає очевидним, що обидва типи цінностей мають важливе значення для формування особистості та колективу. Індивідуальні цінності відображають внутрішні пріоритети та бажання кожного студента, тоді як колективні цінності визначають спільні цілі, стандарти та норми в групі. Взаємодія індивідуальних та колективних цінностей відбувається через постійний діалог та взаємодію між членами групи. Індивідуальні цінності стимулюють особистісний розвиток кожного студента, а колективні цінності формують спільну ідентичність та сприяють створенню позитивної атмосфери в групі.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі проведено наукові дослідження та наведено вирішення наукової проблеми, що стосуються ролі ціннісних орієнтацій студентів у зумовленні їх психологічного благополуччя, що дозволяє зробити такі найбільш важливі висновки та пропозиції:

1. Психологічне благополуччя стає дедалі важливішим аспектом життя сучасної людини в умовах нестабільності економічних інститутів та фінансової напруженості. Погіршення якості життя та збільшена тривожність спонукають наукове співтовариство до активного вивчення психологічного благополуччя як важливого фактору психологічної безпеки особистості. Дослідження психологічного благополуччя особистості має значення як для розв'язання теоретичних питань, так і для практичних застосувань. Підходи до розуміння психологічного благополуччя можуть бути гедоністичними, орієнтованими на насолоду, або евдемоністичними, спрямованими на самореалізацію та розвиток потенціалу особистості. Важливо враховувати обидва підходи, оскільки вони доповнюють один одного та надають можливість краще розуміти психологічне благополуччя. Психологічне благополуччя, незалежно від підходу, базується на суб'єктивних оцінках індивіда. Важливо враховувати цей аспект при вивченні та практичному впровадженні понять благополуччя та щастя.

2 Проблема ціннісних орієнтацій є ключовим психологічним аспектом особистості, що визначає її спосіб сприймання життя, взаємодії з навколишнім світом і самооцінку. Цінності впливають на активність індивіда, його соціальну позицію, світогляд, моральні переконання і загальну життєву філософію. Цінності виступають як ключові регулятори поведінки особистості і мають суттєвий вплив на її психологічне благополуччя. Взаємодія системи ціннісних орієнтацій з оцінкою досягнень в різних сферах життя визначає ставлення особистості до своєї ролі, відношення до інших людей. Цінності

формується в умовах суспільства і розглядаються як продукт соціального та історичного впливу. Психологічне благополуччя розбирається на основі взаємодії ціннісних орієнтацій та оцінки досягнень в різних сферах життя. Ця взаємодія визначає загальне ставлення особистості до світу, її ролей та життєвих цілей. Таким чином, цінності виявляються ключовим компонентом психологічного благополуччя, що впливає на спосіб життя та ставлення особистості до самої себе і оточуючих. Дослідження взаємозв'язку між цінностями та психологічним благополуччям допомагають освітлювати важливі аспекти внутрішнього світу людини та її соціальних відносин. Ці дослідження сприяють кращому розумінню важливості подолання конфліктів та забезпеченню внутрішньої гармонії, що впливає на загальний стан психологічного благополуччя.

3. Соціокультурне середовище має суттєвий вплив на формування ціннісних орієнтацій серед молоді. Культурні традиції, історія, релігія, сімейні цінності та освіта грають важливу роль у визначенні цінностей та переконань молодого покоління. Національна ідентичність, зумовлена історією та сучасними подіями, відображає важливий аспект формування ціннісних орієнтацій. Взаємодія з релігією також впливає на моральні погляди та цінності молоді. Сім'я, як перше середовище виховання, великою мірою визначає цінності молоді. Відносини та взаємодія в сім'ї мають вагомий вплив у передачі цінностей та моральних принципів. Освіта розширює світогляд молоді, сприяє розвитку критичного мислення та обґрунтуванню власних переконань. Засоби масової інформації та медіа впливають на усвідомлення соціокультурних питань та розповсюджують різні погляди. Політичні події та економічний стан країни впливають на довіру молоді до системи та формування їхніх цінностей. Ровесники та друзі можуть впливати на усвідомлення загальноприйнятих норм та цінностей. Загалом, географічне положення країни також має вагомий вплив на формування цінностей серед молоді. Враховуючи вищевказані фактори, стає очевидним, що формування

ціннісних орієнтацій молоді є комплексним і багатогранним процесом, і він піддається впливу численних чинників в їхньому соціокультурному оточенні.

4. Для вивчення рівня психологічного благополуччя та цінностей студентів було використано кілька методик. Перша методика, розроблена С.С. Бубновою, фокусується на аналізі реалізації ціннісних орієнтацій в конкретних умовах життєдіяльності. Друга методика, а саме опитувальник "Індекс благополуччя WHO-5", впроваджений К.В. Терещенком та іншими, вимірює рівень психологічного благополуччя особистості. Третя методика, модифікована шкала суб'єктивного благополуччя BBC-SWB, адаптована К.В. Терещенком та іншими, включає три субшкали. У дослідженні взяло участь 30 осіб, які є студентами, із розподілом за статтю 86,7% жінок і 13,3% чоловіків. Розподіл за віком виявився різноманітним, охоплюючи широкий спектр вікових груп від 18 до 26 років.

5. У результаті проведеного дослідження було виявлено, що цінності студентів різних рівнів психологічного благополуччя відрізняються та відображають їхні внутрішні потреби та пріоритети. Для студентів з низьким рівнем благополуччя важливішими є приємне проведення часу та соціальна підтримка, в той час як для тих, хто має середній рівень благополуччя, акцент робиться на відпочинку та міжособистісних відносинах. У студентів з високим рівнем психологічного благополуччя виявлено пріоритетність цінностей, пов'язаних із соціальною взаємодією, емоційною стабільністю та особистісним розвитком.

6. Загалом, ціннісні орієнтири в Україні та за кордоном мають численні схожості, включаючи важливі цінності, такі як сім'я, свобода, освіта, здоров'я і щастя. Однак існують також відмінності, які корелюють з історичними, культурними, рівнем довіри до судової системи та соціально-економічним розвитком країн. Україна в основному покладає акцент на цінності, такі як громада, віра та толерантність, що впливає на історичний багаж країни, тривалий період під владою інших держав та багатокультурність. Натомість, у

більшості інших країн популярні цінності, такі як економічна стійкість, екологічна свідомість та соціальна справедливість, через розвиненість економіки і демократичні інституції. Отже, результати опитувань, проведених в рамках сьомої хвилі Всесвітнього дослідження соціальних цінностей, дозволяють розглядати Україну як частину європейського та світового культурного контексту. Це також допомагає зрозуміти, які цінності набувають важливості в Україні, особливо в контексті сучасних подій, і які з них є ключовими в усвідомленні і самовизначенні громадян, включаючи «демократію», «свободу», «гуманність», «добробут», «справедливість», «повагу до прав особистості», «стабільність».

7. Впровадження світових прикладів та стратегій з метою поліпшення соціальної підтримки молоді може стати значущим кроком у збільшенні їхнього благополуччя та сприяти соціальній інтеграції. Розвиток молодіжних центрів, ініціатив зайнятості, та надання психологічної підтримки разом із активною участю молоді у прийнятті рішень визначають ключові фактори підвищення рівня соціальної підтримки. Ці стратегії сприяють розвитку у молоді необхідних життєвих навичок та сприяють формуванню позитивного ставлення до себе та ціннісних уявлень. Впровадження таких прикладів з інших країн може стати джерелом ідей та інновацій для покращення системи соціальної підтримки молоді й забезпечення їхнього успіху у суспільстві.

8. Для формування позитивних ціннісних орієнтацій у молоді необхідно застосовувати різноманітні методи та психологічні прийоми. Ключовим є створення середовища, де молодь може розвивати свою самоповагу і розуміння важливості етичних норм і соціальної справедливості. Проекти та програми, спрямовані на психологічний комфорт та самопізнання, відіграють важливу роль у цьому процесі. Ретельна та відповідальна робота з молоддю допомагає створити позитивний вплив на їхнє моральне та ціннісне становище, що є важливою передумовою для сталого розвитку суспільства.

9. Дослідження співвідношення індивідуальних та колективних цінностей студентів виявило, що ці дві категорії не є взаємовиключними, а, навпаки, взаємодіють та доповнюють одна одну, визначаючи унікальний характер студентського співтовариства. Індивідуальні цінності відображають особисті прагнення, бажання та цілі, що є внутрішніми орієнтирами кожного студента. З одного боку, ці цінності спрямовані на розвиток особистості, задоволення особистих потреб та досягнення індивідуальних мет. З іншого боку, колективні цінності формують спільний менталітет та спрямованість групи на досягнення спільних результатів. Доповнюючи індивідуальні цінності, колективні цінності створюють унікальний контекст для особистісного росту та взаємодії студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bradburn N. M. The Structure of Psychological Well-Being. Chicago, 1969. 318 p
2. Keyes C. L. M., Shmotkin D., Ryff, C. D. Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2002. 82(6). P. 1007–1022. DOI:10.1037/0022-3514.82.6.1007
3. Fava G., Ruini C. Development and characteristics of a well-being enhancing psychotherapeutic strategy: Well-being therapy. *Journal of Behavioral Therapy and Experimental Psychology*. 2003. №34. P. 45-63
4. Вернік О. Л. Суб'єктивне і психологічне благополуччя: проблема інтеграції евдеймонічного і гедоністичного підходів. Благополуччя особистості як мета психологічних і соціальних практик: матеріали всеукраїнського науково-практичного семінару (25 вересня 2019 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2019. 54с
5. Аршава І. Ф. Суб'єктивне благополуччя та його індивідуальнопсихологічні та особистісні кореляти. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Педагогіка та психологія*. 2012. Т. 20, вип. 18. С. 3-9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdupp_2012_20_18_3.
6. Diener E. Explaining Differences in Societal Levels of Happiness: Relative Standards, Need Fulfillment, Culture, and Evaluation Theory. *Journal of Happiness Studies*. 2000. Vol. P. 41–78
7. Diener E. The science of well-being: the collected works. *Social Indicators Research Series*. 2009. Vol. 37. P. 274
8. Сердюк Л.З. Структура та функція психологічного благополуччя особистості. Актуальні проблеми психології. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України Том V:*

Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія Вип. №17. Київ, 2017. С. 124-133

9. Ryan R. M., Deci E. L. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*. 2000. 55(1). P. 68–78. DOI: 10.1037//0003-066x.55.1.68

10. Віговська О.О. Психологічне благополуччя як визначальний критерій самозбереження особистості. *Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології: матеріали III міжнар. науково-практ. інтернет-конференції*. Луцьк : ПП Іванюк В.П.. 2016. С. 8-10

11. Кондратюк С. М., Жилкіна І. Ю. Особливості психологічного благополуччя жінок раннього дорослого віку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск №1. 2020 р.; DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-1-5>

12. Каргіна Н. В. Основні підходи до вивчення психологічного благополуччя особистості: теоретичний аспект. *Наука і освіта*. 2015. № 3. С. 48-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2015_3_10

13. Каргіна Н. В. Когнітивна складова психологічного благополуччя особистості. *Проблема сучасної психології особистості: матеріали наук.-практ. конф. молодих учених та студентів* (м. Одеса, 20 травня 2016 р.). Одеса: ВМВ, 2016. С. 66-71

14. Павліченко А. Ціннісні орієнтації у системі становлення особистості. *Психологія і суспільство*. 2005. № 4. С. 98-120

15. Васильченко-Деружко К. А. Ціннісні орієнтації як комплексний індикатор благополуччя. *Психологія особистості. Габітус. Науковий журнал*. Випуск 44. С.157-161

16. Іванців Н., Потоцька О. Вплив ціннісних орієнтацій на формування уявлень про психологічне благополуччя у студентської молоді. *Філософські і психологічні науки. Серія «Психологія»*. 2019. Том 1, № 22. 110 с

17. Ціннісний опитувальник (ЦО) С. Шварца. URL: <http://um.co.ua/8/8-3/8-34030.html>
18. Антоненко Т. Л. Проблема цінностей та смислів в зарубіжній психології. *Проблема сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 39 (4). С. 3-15
19. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. К.: Академвидав, 2012. 256 с
20. Війна і Церква. Церковно-релігійна ситуація в Україні 2022). URL: <https://is.gd/4jCMуe> (дата звернення - 26.10.2023)
21. Пірен, М., Цілюрик, О. Ціннісні орієнтації молоді в українському суспільстві на сучасному етапі. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*, випуск №4. 2011. С. 213. URL : <https://social-science.uu.edu.ua/article/648>
22. Дія. Освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/>
23. Бакіров В., Мінаєв О. Місія вищої освіти в сучасному світі. *Освіта України*. 2008. 1 серп. С. 5
24. Методики дослідження психічного здоров'я та благополуччя персоналу організацій : Психол. практикум / ред. Л. Карамушка. Київ : Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 76 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/56142>
25. Головаха Є. І. Модернізація й зміна системи цінностей в українському суспільстві. *Економіка і прогнозування*. 2013. № 1. С. 130-131
26. Бакіров В. С., Ручка А. О. Соціологія цінностей сьогодні. *Проблеми розвитку соціологічної теорії: матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. «Проблеми розвитку соціологічної теорії: концептуалізація ціннісних змін у сучасному суспільстві»*. (2 лист. 2012 р.). КНУ ім. Т. Шевченка. 2013. С. 5-17
27. Петришин Г, Сокульський В. Динаміка ціннісних орієнтацій українців у широкомасштабній війні росії проти України: матеріали тез

Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції, 11-12 травня 2023 року, м. Тернопіль. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Ред. кол.: Морська Н. Л., Литвин Л. М., Поперечна Г. А.. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В. 2023. С 62-66

28. Шайгородський Ю. Ціннісні орієнтації особистості: формалізована модель цілісного, багатоаспектного аналізу. *Соціальна психологія*. 2010. № (39). С. 94-106

29. Якименко Ю. Україна: 30 років на європейському шляху. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. Київ: Заповіт. 2021. 392 с

30. Становище молоді в Україні 2021: нове соціологічне дослідження. URL: <https://pon.org.ua/novyny/9234-stanovyshche-molodi-v-ukraini-2021-nove-sociologichne-doslidzhennia.html> (дата звернення - 26.10.2023)

31. 4SERVICE™ HOLDING. URL : <https://4service.group/pro-nas/>

32. Савченко Л. Вивчення ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді. *Рідна школа*. 2005. №8. С. 39–41

33. Вплив війни на молодь в Україні. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3700030-vpliv-vijni-na-molod-v-ukraini.html>

34. Ідентичність. Патріотизм. Цінності (17–18 серпня 2022). URL : <https://is.gd/iwrjOF>

35. Ідентичність громадян України: тенденції змін (травень 2023р.). Результати соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова. URL : <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-traven-2023r>

36. Україна у світовому дослідженні цінностей (WVS-7) жовтень 2020 року.

URL:http://ucep.org.ua/wpcontent/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf

37. World Values Survey (2022). URL :
<https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

38. Ягіяєв І. І. Чинники психологічного благополуччя особистості атеїста." Кандидатська дисертація, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2017. URL:
http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/25a/aref_Yagiyayev%20I.%20I.%20.pdf

39. Каргіна Н. В. Ресурси та чинники психологічного благополуччя особистості. *Південноукраїнський національний педагогічний університет імені КД Ушинського*. 2018. URL:
<http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/1248>

40. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T113236?an=3>

41. Крулько І. Волонтерство в Україні: як підтримати і посилити мотивацію? URL: <https://zn.ua/ukr/internal/volonterstvo-v-ukrayini-yak-pidtrimati-i-posiliti-motivaciyu-.html>

42. Козубовський Р. Студентська молодь як важливий ресурс волонтерства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2013. Вип. 28. С. 76-78

43. Сенік О. М. Часова перспектива студентів і їхнє психологічне благополуччя. *Наукові студії із соціальної та політичної психології* 28 2011. С. 109-119.

44. Федик О. В., Гальчук Т. М. Психолого-педагогічні чинники корекції інтернет-залежності у підлітковому віці. EDITORIAL BOARD. 2022. С. 475.

45. Шиліна Н. Є. Соціально-психологічний комфорт як критерій успішного навчання студентів в умовах карантину. 2022. С. 94-100

46. Галецька І., Семків І. Індивідуальні цінності в дискурсі психологічних теорій. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2006. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27499/19-Haletska.pdf?sequence=1>
47. Галецька І. І. Психологічний аналіз індивідуальних цінностей у контексті життєвої перспективи. *Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології"* 18. 2012. URL: <http://pd.onu.edu.ua/index.php/2227-6246/article/download/160106/159306>
48. Коннова Н. О. Суспільні та особистісні цінності в контексті філософського дискурсу. *Гілея: науковий вісник* 143 (2). 2019. С. 79-82.
49. Попов В., Попова О. Соціально-колективні та індивідуальні виміри поняття "світогляд". *Людина і культура*. 2019. С. 117-133.
50. Бабенко Ю. Теоретичні аспекти дослідження цінностей. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* 3. 2013. С. 88-93.